

BUCURA DUMBRAVA

B. C. U.

E 18838

DRUCA

Cartea
muntilor

ROMÂNIA

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARA
București

Cota

17218838

Inventar

C199904564

189

TURING-CLUBUL ROMÂNIEI
ASOCIAȚIE DE TURISM ȘI PENTRU PROTECȚIA NATUREI

BUCURA DUMBRAVĂ

CARTEA MUNȚILOR

EDIȚIA III-A

CU O PREFAȚĂ DE
EMANOIL BUCUȚA

Institutul Pedagogic de 3 ani Buc.
BIBLIOTECA

Venou 9/11 946

TIPARUL „CARTEA ROMÂNEASCĂ”, BUCUREȘTI

Institutul Pn 943
B. U. S.
* Nr. Inv. 9167
BIBLIOTECA

1027586

lei: 3

~~Biblioteca Centrală Universitară
218838 Dublet
503605~~

218838

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
COTA II 218 838

„Turing-Clubul României” a tipărit din nou această minunată carte, spre a duce mai departe iubirea de munte a Bucurei Dumbravă.

Ediția a fost îngrijită de d-l Valeriu Pușcariu, vice-președintele Turing-Clubului României; coperta și vignetele sunt datorite d-lui I. Drugă.

B.C.U. București

C199904564

la Caraiman
23 August
1915
O. Neichan

BUCURA DUMBRAVĂ

P R E F A Ț Ă

Pentru toți câți iau acuma drumul munților, mai ales din văile Oltului de dincoace, a Argeșului, a Dâmboviței și a Prahovei, un nume trebuie să fie amintit. E numele cuiva care a bătut înaintea noastră aceleași poteci și care cu o mică silință a închidurii poate fi deosebit într'o făptură de abur, cum ne premerge și astăzi fără să se întorcă la noi, cu jața la înălțimi. Iubise prea mult munții noștri ca să poată să se simtă în altă parte mai bine, după ce a trebuit să plece năprasnic de pe pământ. E vorba de scriitoarea Bucura Dumbravă. Cartea ei, mai în urmă scrisă, spre deosebire de celelalte, de-a dreptul în limba română și, la care țin mai mult, se cheamă Cartea Munților. Ea ne-a rămas astfel în chip de călăuză ideală și cei cari nu și-o pot reîmprospăta din amintire sau din zvon, au aceste pagini pline de izvoare, de flori de munte, de stâne și de stele. Drumețul la munte, după ce și-a aruncat sacul bine chivernisit în spate, dela merinde până la felinar și toporaș, și s'a pipăit repede pe haine în jos dacă nu-i lipsește nimic, înainte să zică ciobănește: Doamne-ajută! să pue undeva, la loc ușor de umblat la popasuri, și Cartea Munților. E vrednică. Voiu căuta în două cuvinte s'o arăt celor cari n'o știu. Departe de mine gândul unei recenzii. Trebuie acūs între noi, din singurătatea lui de vântoase și de stâncării, duhul muntelui.

Muntele n'a fost descoperit de mult. L-au cõlindat ciobanii și l-au trecut la pasuri călătorii, fie cei pașnici, fie cei războinici. V'aduceți aminte câtă vâlvă a pus în jurul capului lui Napoleon încălecareea Alpilor în plină iarnă și apariția neașteptată în câmpia lombardă. Pe acea vreme oamenii de știință abia se gândiseră să se cațere sus ca să studieze, la început, apăsarea aerului și legile barometrelui. E drept că ciobanii botezaseră, ca pe niște locuri de îndelungă ședere, unele piscuri cu nume ca Retezatu, Mândra sau Vârful-cu-dor, și cântaseră pe urma oilor mânate pe văi la ernatic, Miorița. Muntele rămânea însă temut și pustiu în mijlocul vieții noi a sfârșitului de secol al optsprezecelea și a începutului de secol al nouăsprezecelea. Cred că romantismul, cu marele cult al naturii, ne-a dat, ca marii corăbieri trecuți oceanele și continentele tainice, insulele acestea înalte de piatră, păstrate neatînse într'o civilizație de orașe, neînțelegătoare. Așa și atunci au început urcările pe munte și dragoștea lui.

Pentru noi, lucrul apare cu atât mai adevărat cu cât întâiul drumeț care ni-a lăsat o descriere mai încântată a plimbărilor lui pe dealuri și munți e un romantic, Alecu Russo, autorul Cântării României și întâiul adunător de poezie populară. Cum așteaptă strungarul oaia cea cu bun lapte la locul știut din strungă, așa a prins el, și nu Alecsandri, pe ciobanul care știa plângerea cea minunată, la o coborîre de pe Ceahlău sau de pe alt munte moldovenesc, și i-a luat-o ca să ne-o treacă nouă în veci. Altminteri, ca laptele, de nemulgere la timp și de bătaie, s'ar fi stricat și ea, de n'am fi găsit-o decât în formele decăzute în care mai circulă și astăzi. Iată un

dar al muntelui! La fel cu florile de sus, care cresc mai mici decât suratele lor de câmp, dar au culorile mult mai vii și mireasma mai îmbătătoare, s'a întâmplat și cu această mândrie a poeziei populare românești. Povestea e epizodică și versurile sunt scurte, ca niște bătăi de clopote dela gâtul unei turme risipite pe o poiană înaltă. Spuneți-vi-le însă încet, versurile acestea de seară și de moarte! Tot aerul curat al muntelui a intrat în ele și le-a suflat cu argint. Era, când a auzit-o și a însemnat-o întâiul Român cult, anul o mie optsutepatruzeci și ceva.

Turismul de munte organizat n'a început pe pământul românesc, la noi în România liberă, ci dincolo, în Ardeal, la Sași. Păstrând legături culturale strânse cu poporul mare germanic dela el de acasă, ei au putut să aducă între noi mișcarea, numai decât după ce se ivise acolo. Asociația carpatină ardeleană sărbătorește la toamnă, în Sibiu, unde își are sediul central, șaiszeci și trei de ani de viață. Ne putem jăli cu un asemenea praznic. Sunt destule țările din Apusul Europei care să numere societăți de turism muntenesc mult mai puternic, prin cifră de membri, organizare și rezultate, decât societatea din România; dar nu sunt multe care să poată arăta ceva mai vechiu în timp și cu o continuitate neîntreruptă până la noi. Societatea carpatină a fost mândră, și cu drept cuvânt, de caracterul ei săsesc, dar aceasta n'a împiedicat ca atâția Români ardeleni să-și facă în ea ucenicia turistică: chiar astăzi mai e așa, deși împrejurările s'au schimbat. Astăzi Ardealul își are societățile carpatice românești.

În România liberă turismul organizat, de munte, s'a ivit mai cu seamă odată cu Societatea turiștilor români. Aceasta cu mult înainte de războiu. Alcă-

tuirea nu era însă destul de încheată, de vreme ce n'a putut să supraviețuiască războiului. Locul ei l-a luat, cu izbândă, întâiu Hanul Drumeților și apoi Touring-Clubul României. Dar nu e în gândul meu să fac istoricul turismului între Români sau în România. Vreau să găsesc numai atmosfera și clipa în care s'a arătat Cartea Munților.

Legătura cu muntele, care începe să dea pe drumeții înălțimilor, se face mai ales prin Sinaia și Bucegi, prin urmare după clădirea castelului din poiana Peleşului. Ea are mai bine de cincizeci de ani. Din copilăria mea mă mai urmărește amintirea unei mari fotografii înrămate, cu un grup așezat în piramidă pe o creastă de piatră. Poate că nu era mai departe decât poiana dela Stâna Regală sau vreo stâncă de deasupra ei. Trebuie să fi fost printre întâile semne, cu toată fudulia începutului, ale acestui nou gust. Timpul s'ar putea socoti ușor, nu după rochile lungi și cu șea ale femeilor, dar în capul grupului se afla Ducele de Wales, viitorul rege Eduard al șaptelea al Angliei. Analele vizitelor principiare la curtea noastră ne-ar spune numai decât anul și ziua când această plimbare în munte, care începea să fie un punct de program, s'a întâmplat anume. M'am căsnit mai târziu să-mi aduc aminte, dacă printre cățărătoarele de curte de acolo, nu se rătăcise și Bucura Dumbravă. Cu stăruința amintirilor copilăriei fiecare față mi se întorcea, care cu zulușii ei în vânt, care cu toca pe-o ureche, care cu un adevărat coif pe tâmple, privind în lături într-o râpă bănuită sau privind drept în ochi, dar fața cunoscută a Bucurei Dumbravă aproape copilă lipsea. Încă de pe atunci însă ea se afla în acea lume și în acel fel de viață. Așa de nedespărțit încât dacă în-

tr'adevăr nu se vedea și nu se vedea, nu mai rămâne decât ca ea să fi fost fotografia care fotografiase și la care căutau aproape toți, cu ochii lor de acum mai bine de cincizeci de ani!

Romanul „Haiducul“ al Bucurei Dumbravă, e din 1907. Scria de mult la el, dar a fost să apară atunci, în anul răscoalelor, ca un simbol. Mi se pare că nu mult după aceea „Vorwärts“, ziarul socialist german, l-a publicat, în foileton. Simbolul pentru străinătate era un fapt, pe care înțelegea să-l cunoască în imaginea frumoasă răsfrântă de o scriitoare română, în întâia perioadă, de limbă germană. Ridi-cări împotriva ciocoilor mai fuseseră între Români: cea de ordin mai mult social o întrupa Haiducul, Jianu, cea de ordin mai mult politic, Pandurul, Tudor Vladimirescu, trăitori în acelaș timp, la începutul veacului trecut și jăuriți de scriitoare unul după altul și aproape unul trebuind să urmeze pe celălalt, în două din cele mai puternice romane pe care le avem. Păcatul că au fost scrise în limba germană a fost răscumpărat de traducerile apărute numai decât în românește. Nu știu dacă ediția originală germană a trecut peste cea dintâi, dar în românește ambele romane sunt la a 10-a ediție. E destul de caracteristic. Șaizeci, șaptezeci de mii de cititori români au adevărit, alături de zecile de mii cari fără îndoială vor urma, că scriitoarea era româncă și că romanele ei, pline de atâta înțelegere și iubire a oamenilor și a locurilor, sunt romane românești. Astfel pseudonimul, care e mai firesc decât numele, pentru că pseudonimul și l-a dat și l-a umplut de conținut scriitoarea, pe când numele îl căpătase fără nici o puțință de alegere, a învins numele, iar Fanny Seculici a rămas definitiv Bucura Dumbravă. Fanny

Seculici era fără o naționalitate limpede, așa cum îi plăcea ei, care avea uneori furii împotriva hotarelor trase între oameni: născută la Bratislava, așezată dela cinci ani în România, cu o mamă poate mai mult germană și cu un tată poate mai mult slovac-ungur, scriind și vorbind aproape tot așa de ușor în limba germană, franceză și engleză; Bucura Dumbravă era numai Româncă.

Cartea Munților începe să-și facă loc dela întâii ei pași publici: operă literară și nume sub care o trimitea lumii. Pentru Haiducul, de pildă, Bucura Dumbravă, nu numai că a citit cartea populară a lui Nedeia Popescu, și a stat de vorbă cu el; bietul om o învinuia pe urmă, după marele răsunset al Haiducului, de plagiat! Ea a răscolit, tot ce se putea răscoli, ca să descopere firea omului, sufletul vremii și cadrul natural. Una din legăturile ei de prietenie i s'a tras din aceste răscoliri, pe urmele rudelor în viață ale lui Jianu. Intr'o bună zi, dusă din știre în știre, s'a oprit la pragul unui nepot neașteptat, care a păstrat totdeauna farmecul acestei origini, oricât indeletnicirea și firea isteasă și discursivă de Bucureștean, îl arătau de departe de unchiul, pornit, mândru și autoritar. Comunitatea Bucurei Dumbravă trăește încă nerisipită și ea privește chiar astăzi cu oarecare pismă pe acela dintre membri care a avut din această pricină cea mai mare din treceri. Urmăriți însă în deosebi partea de descriere din Haiducul, nu numai Cezienii, dar mânăstirile de pe Olt și rătăcirile prin pădurile Prahovei. In ele orice ochiu priceput recunoaște drumuri proprii și însemnări de culori de amurg sau de freamăt de frunză sau de siluetă de culă și de turn peste o vale vijelioasă, făcute cu realitatea în față. Scriitoarea a străbătut

toate aceste locuri ca să trăiască de aceeaș viață cu eroul ei și nimeni nu mai știe, iar ea nu mai e aici ca să ne spue, dacă haiducul frate cu codrul i-a descoperit pământul românesc și toate frumusețile, sau dragostea pământului a îndreptat-o spre cei mai legați de el fii ai lui.

Numele însuș era un nume de munte. El vine din acea atmosferă romantică germană, care a dat și Reginei Elisaveta pseudonimul pădurean de Carmen Sylva. Fanny Seculici, care iubea muntele, s'a dus până la tăurile reci ale Retezatului, cu oaspeți numai vulturi în zbor cu umbra în treacăt și capre negre sperioase coborâte la adăpat. Ea era de atunci o jiiică a înălțimilor și duhul muntelui, părintele ei de-al doilea și cel adevărat, trebuia s'o umple. Sprintenă de picior, mândră în purtări, țătă până la urmă, la cei cincizeci și opt de ani pe cari i-a putut ajunge, tânără cu toți anii, pătrunsă de muzică și teosoafă prin dor metafizic, Bucura Dumbravă nici nu era decât un munte frumos, întrupat și miniaturizat între noi, ca să nu ne sperie. Cartea Munților era jurnalul ei, testamentul lăsat nouă.

Iată că sunt aproape douăzeci și cinci de ani de când Cartea Munților a fost scrisă! Amintirea acestei aniversări nu se putea face mai potrivit decât într'o vreme când muntele românesc foeste de drumeți, și pe calea văzduhului, în care de atâtea ori, poposiți la un foc de brad am privit împreună cu Bucura Dumbravă dela o curățenie și tăcere de aproape două mii de metri, cum se aprinde, într'o pulbere scăpărătoare, țăria cerului. Manuscrisul se păstrează undeva, în alte mâini de femeie, căreia îi e dragă amintirea. L-am citit printre cei dintâi și l-am dus, atunci, în 1920, la tipografia noastră, dela „Ideea Europeană“, unde

Colecția Cărilor Galbene, o serie de cărți care trebuia să aducă ceva nou oamenilor ieșiți din războiu, l-a primit ca și cum fusese ticluit pentru ea. „Noul“ nostru era tot o răsvrătire, împotriva cărții sau a ideilor primite, cu miros în cele din urmă însă de bibliotecă și de tradiție. „Noul“ Bucurei Dumbavă era o întoarcere în singurătatea plină de atâtea daruri a naturii. Peste capetele noastre se ridicau deodată, în aerul care părea sterp, munții veșnici. Ea îi vedea ca un cioban și ca un călugăr, ca un drumeț și ca un scriitor, ca un cavaler și ca un filozof, loc de odihnă și de frumusețe, dar și vatră de entuziasm și de mari idei, gătită cu flori și încinsă cu fulgere.

„Cartea Munților“ nu trebuie uitată. Mulți oameni și multe locuri trăesc în ea. E ca o zare de ideal, foarte înaltă și foarte albă, pusă vieții noastre. Cartea Munților împlinește douăzeci și cinci de ani, dar e din rândul celor veșnice. Să ne plecăm din nou peste paginile ei de argint și de safir.

EMANOIL BUCUȚA

INCHINARE

Inchin această carte tineretului.

Doresc tineretului dorul de munte.

Dorul de munte să-i fie călăuza de pe pragul vremii nouă.

Vremea va fi nouă prin îndreptarea sufletelor, spre țeluri mai vrednice decât cele barbare din era care apune.

Sau mai bine zis, care s'a înneecat în sânge și ură.

Ura și vărsarea de sânge vor fi socotite ca păcatele cele mai rușinoase de omenirea viitoare.

Viitorul nu este al forței brutale, ci al frăției.

Ca să se desvolte mai bine frăția, trebuie să-i pregătim o atmosferă sănătoasă, atât morală, cât și materială.

Această atmosferă se găsește în forma ei cea mai desăvârșită la munte.

La munte pier toate deșertăciunile și sperieturile, piedicile cele mai de frunte împotriva duhului frăției.

Organizați-vă viața astfel, ca să vă rămână vreme de dus la munte; atunci și munca voastră va fi sănătoasă și bine cumpănită.

Cereți pentru toți dreptul la odihnă în mijlocul naturii, dreptul la lumina soarelui, la aerul curat, la codrul verde, la vârșurile dorului de înălțare. Cereți și înștiințați mijloace bune și ieftine pentru drumetrie, de

*care toți să se poată folosi. Până acuma numai cei
avuți au putut face turism în țara românească. Priviți
dincolo de munți, unde turismul e organizat de ani de
zile într'un spirit adevărat democratic, adică altruist
și pus la îndemâna tuturor.*

BUCEGI – ACELE MORARULUI

Col. foto. O. N. T.

PLECAREA

Clipa plecării la munte are o mare însemnătate, pentru că atmosfera ei înrăurește asupra excursiei întregi. Inchipuiți-vă un concert care ar începe cu un vajnic acord fals. Acesta ar pricinui, cred, fuga auditorilor, mai ales a celor pricepuți în ale muzicii. Și excursia poate și trebuie chiar să fie și ea o operă de artă, deci se cuvine ca începutul ei să fie armonios.

Iar începutul începuturilor este exactitatea. Sosirea la ceasul hotărît la locul de întâlnire e cea dintâi notă plăcută. Nu mi s'a întâmplat ca un tovarăș de drum exact să fi fost supărător în cursul expediției; nota justă se menținea până la sfârșit. Drumetul acela era entusiast și disciplinat. Avea darul focului nestins, focului sacru pentru natură. Al doilea factor de armonie la plecare este salutul. Nu e de ajuns să sosești la vreme, trebuie să sosești și cu voce bună. Mai ales dacă cerul e întunecat și vântul bate a ploaie. Atunci zâmbetul tău să înlocuiască zâmbetul soarelui. Se'nțelege că acest zâmbet în zori de zi le vine mai ușor unora decât altora. Cei cari au darul să se deștepte ca ciocârliia, cântând, sunt drumeți născuți. Dar cunosc și eroi, cari cu toată oboseala ce o simt, când se scoală la ceasuri neobișnuite, ascund această infirmitate sub un surâs de mare preț moral. Și să pornești cu nădejde, iar nu cobind a rău.

Este o deosebire fundamentală între o cobe rea și un turist prevăzător. Aceea e în stare să strice expediția cea mai frumoasă prin atmosfera de critică și de fricoasă nemulțumire ce răspândește în jurul ei; pe când cel de al doilea întâmpină și învinge toate greutățile prin cumițenia sa, prin desăvârșirea echipamentului său material și moral.

Ce însuflețite sunt plecările, dis de dimineată, când muritorii cei de rând, — „regretabilii muritori“, cum zice un prohod modern, — moțăie încă și habar n'au de tainica frumusețe a zorilor. Iar tovarășii drumeți se înființază, unul după altul, la locuința unuia dintre ei, unde vorbesc încet, că să nu fie supărați „regretabilii“ din casă. Ni s'a întâmplat chiar, într'o vilă, unde ne aflam numai noi drumeții, și unde nu era nici o primejdie să trezim pe cineva din somn cu tropăitul ghetelor noastre țintuite și cu glasurile noastre vesele, să umblăm în vârful picioarelor și să vorbim pe șoptite. Era cea dintâi excursie a noastră de iarnă în Bucegi, era un avânt îndrăsneț spre necunoscut!

Fericirea acestor plecări e plină de sfială; bucuria e atât de mare, încât inima abia îndrăsnește s'o creadă.

Adică vom porni! Vom porni spre raiul munților. Vom trăi, timp de câteva ceasuri sau zile, o viață cu totul nouă, fără grije, fără răspundere sau datorie, o viață neîncepută, închinată numai frumuseței și veseliei celor mai curate și sănătoase. Vom fi ca copiii, ale căror gânduri nu trec dincolo de clipele de față, ne vom opri însă conștienți la frumusețea acestor clipe; fericirea noastră va fi îndoită, spontanee ca a copiilor și intensificată prin pricepere.

TOVARĂȘII

Bagă la cap, drumețe, și nu pleca la munte cu or și cine! Nici dacă conduci tu, nici dacă conduce altul. Tu, catană, alege-ți bine căpitanul. Iar tu, căpitane, nu primi decât catane zdravene.

La începutul turismului în Bucegi recrutarea se făcea de obicei de către un domn convins că iubește munții și care, cutreerând parcul Sinaei, își aduna o ceată de tovarăși — ca să nu-l găsească plictisul în tête-à-tête cu natura adorată. În folosul sporirii numărului el nu se dădea înapoi nici în fața cucoanelor celor mai improbabile, nici în fața moșnegilor venerabili. Ca leul răcnitor din Scriptură el căuta să înghită tot ce-i ieșea în cale.

Rezultatul era adeseori o trecere grabnică dela comedie la dramă și dela dramă la jalnică tragedie.

Voinicosul pionier nu știa că nu e bine să te joci cu muntele. Că muntele nu are nimic egalitar în felul cum primește pe cei cari vin la el, că el selecționează fără milă — după legea firei întregi.

Nu te lua deci, drumețe, după anticul pionier al turismului din valea Prahovei! Cercetează-ți tovarășii, fizicește și sufletește, și vezi dacă sunt buni de codru verde. Și dacă ești căpitan, potrivește greutatețile excursiei după însușirile trupești și intelectuale ale catanelor. Sunt mulți cari ar fi ajuns cu vremea bune

elemente ale drumeției, dacă cea dintâi încercare n'ar fi întrecut puterile lor.

Numărul unui grup de alpiniști n'ar trebui să fie mai mare de șase sau șapte. Indată ce grupul este alcătuit din mai mulți, el pierde caracterul de intimitate și de prietenie, care e adevăratul farmec turistic, și nu rămâne decât cu două alternative: organizarea militărească sau anarhia.

Denumirile de căpitan și de catană, pe care le-am întrebuințat, chiar când e vorba de un pâlț cât de mic de drumeți, nu au însă nimic milităresc în sensul obicinuit al cuvântului. Căpitanul de drumeți se înrudește spiritualicește cu căpitanul de haiduci: el este un frate mai mare iubit, și ascultat *fiindcă* e iubit și fiindcă știe rostul meșteșugului său. Căpitania drumețească nu este întemeiată pe silă și pe frică, ci pe încredere. Ea este căpitania ideală, — o pildă a căpitaniei viitorului. Căci cred că, așa precum și în viitor oamenii nu se vor naște fără cap, nici societățile, care oglindesc în mai mare organismul individului, nu vor putea să fie duse numai de către picioare.

HAINELE ȘI DICHISUL DRUMEȚULUI

 n vestit alpinist italian scrie într'o frumoasă carte despre muntele Cervin, că cea mai bună îmbrăcăminte pentru turist sunt hainele lui vechi, care nu-l stânjenesc în mișcări. Dar această părere e învechită, pentrucă e greșită. Echipamentul constituie o parte integrantă a forțelor drumețului. Ghete groase țintuite și unse mereu cu grăsime, ca să fie tot odată moi și impermeabile, jambiere, un costum bine croit și bine cusut dintr'o stofă trainică, — catifeaua groasă e admirabilă, ca și țesăturile românești, călugărești sau țărănești, — o manta de ploaie și un sweater sau o vestă împlănită, sunt lucrurile, de care turistul nu poate să se lipsească, atât din punct de vedere practic ca și din cel estetic. Estetica este tot atât de însemnată pe munte ca în saloane. Ea este însemnată față de tovarăși, precum și față de munți, a căror armonie nu trebuie rănită prin linii sau culori urâte. Acest adevăr, pe care orășanul l-a descoperit după multe cugetări și experiențe, țăranul îl știe din instinct, sau mai bine zis din instinct îl îndeplinește. În straietele sale seculare el e totdeauna în armonie cu natura. Și oare de ce sunt frumoase hainele țărănești? Pentrucă ele nici nu ascund liniile trupului, nici nu le arată cu vreun gând provocător, ci le urmăresc cu cuviință și cu logică.

Cuviincioasă și logică să fie și îmbrăcămintea drumețului.

O călăuză cunoscută a Sinaiei, vestitul Ioniță Chioru, urât foc la față, dar falnic când ședea călare pe unul din cei șase zmei ai lui, avea un simț deosebit pentru estetica drumeților. Când întâlneam o ceată de turiști improvizați, cu pantaloni și surtucuri de oraș, și femeile cu ghetuțe de lac și pălării înflorite, și ne întrebam: „Cine-or fi ăștia?“, Ioniță Chioru zicea cu dispreț: „Cine să fie? Junghie, tuse și sdreanță“.

Dar cu toată îmbrăcămintea potrivită și cu nouă cojoace peste ea, drumețul va tremura toată noaptea și nu se va simți bine, dacă, sosind la popasul de seară, el nu va lua o baie sau cel puțin, unde e un râu, o cascadă sau un izvor în apropiere, nu se va spăla pe tot trupul înfierbântat. Nimic nu-l va odihni mai bine decât această toaletă făcută de cu seara.

Dichisul alpinistului se întregește printr'un rucksack, — o traistă elvețiană, — bună de toate, fie pentru merinde, fie pentru un schimb de rufe și alte mărunțișuri, sau pentru flori.

Bastonul e facultativ.

Alpenstockul uriaș a fost ucis și apoi conservat, de tovarășul drumeț doctorul Urechie, în spirtul său rafinat de o sută de grade. El a immortalizat tipul „adevăratului turist român“, care, rezemându-se de un băț de doi metri, pășește dela gara Bușteni până la tunel.

H R A N A

isul ar fi să ne hrănim cu parfumul florilor și al pădurei. Dar pentru că spiritualitatea aceasta nu e încă „de nasul nostru“ pământesc, un vis mai modest s'ar mulțumi cu neatârnarea dobitoacelor, care-și găsesc îndestularea pe toate poienile. Am porni atunci la drum fără povară și fără grija clipei când se vor isprăvi merindele și va trebui, numai din pricina lor, să ne coborim la vale. Că doar nu putem lua cu noi trei furgoane cu de ale mâncărei sau o coloană întreagă de voinici, cum zic cei din țara Făgărașului flăcăilor cari duc „pocul“ la munte. Suntem, vai, compleșiți și pedepsiți cu nevoi fizice de care „musai“ să ținem seamă!

Indată ce vorbim despre turism, limba călăuzelor de dincolo ne vine în minte, limba lor nostimă și pitorească, împestrițată cu cuvinte germane sau ungurești, strâns legată de amintirile noastre din munții Negoiului, Parângului sau Retezatului!

Chestia hranei ne fiind ușor de rezolvat, mai ales când plecăm pe mai multe zile, trebuie să ne străduim să măsurăm pretențiile noastre. Slănină, brânză, pâine, ciocolată, mere și ceai, iată un șir de bucate durabile, hrănitoare și gustoase și mult mai lesne de transportat de cât cutiile de conserve. Se'nțelege că trebuie și zahăr pentru ceai. Zahărul este cel mai

bun reconstituant. Și dacă mai adăogăm o bucată de unt proaspăt în traistă, nu cred ca Lucul să se fi ospătat la vreunul din vestitele sale prânzuri ca noi drumeții. Că, de, dacă nu ne este încă îngăduit, să bem roua de pe iarbă și să mâncăm mirosul florilor, cu smerită supunere ne bucurăm de ceea ce e voie să facem, ridicând ceasul prânzului la rangul unei plăceri negative. Ce bună e această plăcere, după ce ai umblat cinci sau șapte ore de a rândul și ți-e foame! Căci alta e foamea de sus și alta e cea de jos: cu toată negativitatea ei, cu toată nevoia materială din care se trage, foamea de sus conține un pic de spiritualitate, fiind datorită unui avânt sufletesc spre frumusețe și spre culmi. Și ce bună e setea, când ai umblat mult fără să găsești apă, și ți-e cald! Te culci peste izvor și sorbi, și sorbi, și ești îndată convins de adevărata existență a ambroziei, pentru că știi că această băutură a zeilor era ușoară și dulce ca izvorul blagoslovit din care te adapi. Iar noi, drumeții din Bucegi, am căutat un nume mai local pentru astfel de băuturi divine, și am închinat lui Zamolxe un amestec de zăpadă cu zahăr și cu câteva picături de lămâie, numindu-l zamolxiadă. Am văzut cu ochii mei pe cel mai turistic poet al nostru răpit până în cerul al șaptelea de vreo două zeci și nouă de cești de zamolxiadă, pe care le băuse una după alta pe vârful Omului.

ECONOMIA FORTELOR

Nu vorbesc de economisirea forțelor pentru acei cărora li s'ar potrivi porecla din cântecul vechiu despre boierii Bălăceni —: „cei nebuni de vitejie“... drumețească. Acestora nu le trebuie nici un sfat, pentru că nu l-ar primi. Puternicul lor temperament nu se disciplinează decât prin sine însuși, dupăce și-a făcut de cap; dupăce au înghițit kilometri și munți și s'au jucat cu prăpastia, cu vijelia și cu viforul, chiar natura îi silește să înțeleagă câte o învățătură practică. Dar nici atunci „nebunii“ nu se căiesc de îndrăzneala lor, ci se închină râzând ca un viteaz înaintea unui alt viteaz. Acest temperament e rar în România actuală. El a înflorit în epoca haiducilor, firește sub o altă formă socială.

Celor ascultători însă li se poate spune cu folos: economisirea îndoeste forțele fizice. Ea începe dela plecare. E bine să pornești cu pas domol și măsurat, mai ales dacă ți-a venit greu să te scoli și ești încă amortit de somn. O sforțare prea timpurie îți taie genunchii pentru toată ziua. Un ritm potolit al mersului te duce departe, pe nesimțite, și-ți dă puțința să-ți grăbești pasul ori când vei vroi, chiar la sfârșitul unui drum cât de lung. Triumful turistului cuminte e să se întoarcă cu toate încheieturile „unse“, iar nu înțepenite. La acest din urmă rezultat să rămâi cu mușchii

îndurerăți, — poți ajunge și în două ceasuri, dacă te silești și faci pași prea mari pentru lungimea picioarelor tale.

Dacă o coastă e brăzdată de mai multe poteci, precum sunt aproape toate cele umblate de turme, să apuci pe cea de sus când sui la deal, iar când tulești de vale pe cea de jos. Astfel linia urcușului sau a coborișului este mai lină și fără săritori.

Când pe o potecă de munte îngustă dai de un bolovan mijlociu, înalt până la 60—70 centimetri nu trece peste el ca peste o treaptă, ci asvârlă-ți piciorul împrejurul lui, într'o mișcare semicirculară; astfel scapi de nevoia de a-ți ridica tot trupul într'un genunchi.

Să nu vorbești mult la urcuș. Vorba este o cheltuială foarte mare în timpul suișului. Să nu vorbești cu cel care e mai jos și vine către tine, pe când tu stai deasupra lui și-ți odihnești plămâni.

Un obicei neomenos al celor cari umblă mai bine este să pornească din nou tocmai în clipa când cei mai slabi i-au ajuns, dorind firește să se oprească și ei ca să-și potolească inima. Să nu zici că se pot opri singuri. Celor de o potrivă de puternici cu tine nu le pasă, firește, dacă mergi înainte, cum nu le pasă să umble în urma tuturor celorlalți, sau alături de ei, sau în capul coloanei, pentru că repeziciunea pasului atârnă numai de voința lor. Tovarășul mai slab sau mai neînvățat însă trebuie cruțat, el trebuie strunit puțin câte puțin, iar nu zdrobit prin superioritatea ta. Il obosește adânc să te vadă pornind, când a ajuns lângă tine. Ci așteaptă-l și mai stai puțin cu el. Cel mai uman lucru este să-l lași să meargă înainte, — e vorba de drumuri lungi, — așa ca pasul *lui* să fie normal pentru ceilalți.

Se'nțelege că un bun conducător trebuie, la nevoie, să facă pe „locomotiva și să tragă vagoanele din

răspuțeri, când e vorba, de pildă, să ajungă la un adăpost înaintea furtunei sau până nu s'a întunecat. Dar astfel de sforțări trebuie ocolite cât de mult printr'o chibzuială înțeleaptă a excursiei.

Greutatea pe care o duci în spate, să nu-ți impede răsufllarea, nici să nu grăbească bătăile inimei. Multe accidente nenorocite în Alpii din străinătate se datoresc unei supraincărări a turiștilor cari umblă fără călăuză.

Cel mai bun tovarăș-hamal la munte este măgărușul. El nu are pretențiile calului. Rămâne și o noapte întregă nemâncat, fără ca a doua zi, când urcă coaste repezi și săritori, să simtă vreo oboseală. Apoi e mic, ușor, și cu copitele lui mărunte nu strică frumusețea poenilor. Numai să-i fii simpatic; altfel nu te ascultă.

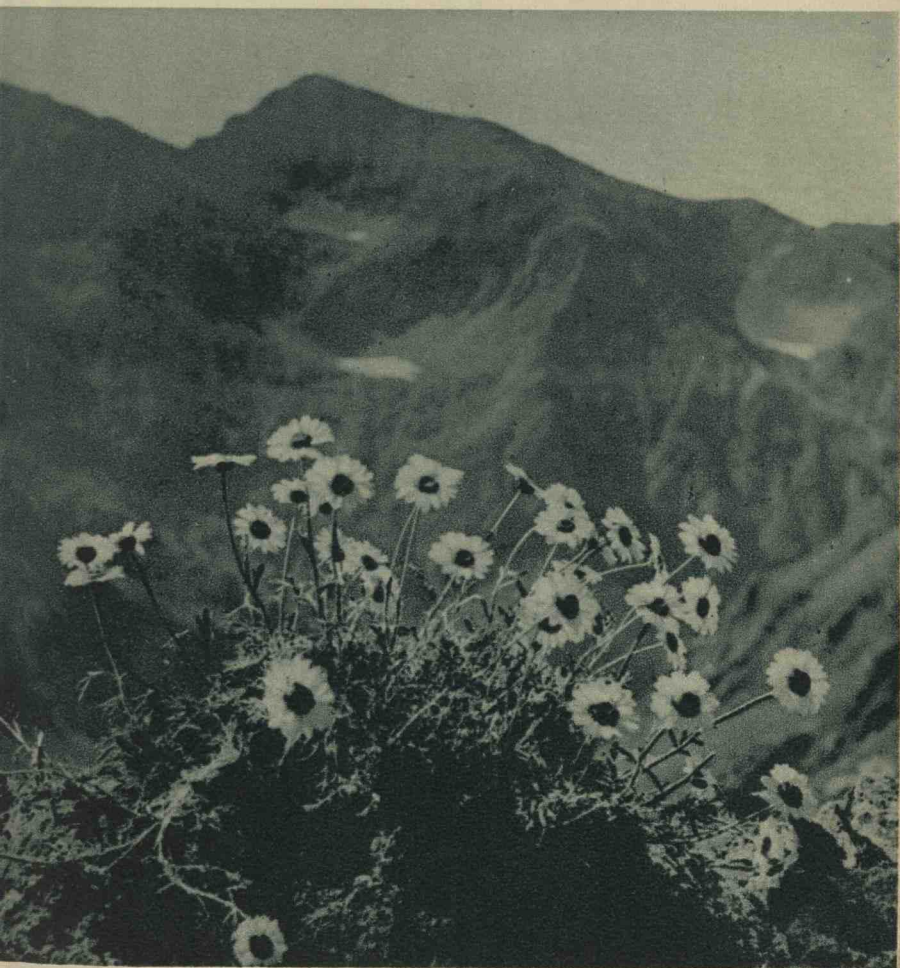

INTREBĂRILE

n bun turist, după ce a pornit la drum, nu mai pune întrebări unei călăuze bune despre itinerar, despre lungimea căei, despre ceasul popasului și ceasul sosirii la țel. Motivele acestor iscodiri nu pot fi decât oboseala trupească sau intelectuală și curiozitatea — curiozitatea nu e interes: acesta e adânc și răbdător, pe când cea dintâi se obosește repede și e superficială — ; oboseala trupească este o greșeală mare la munte, pentru că dovedește că te-ai hotărât să faci o expediție fără să fii sigur de forțele tale; iar oboseala intelectuală, adică scăderea interesului pentru locurile prin care treci, arată lipsa de pricepere pentru natură.

Turistul cel bun poate însă, și trebuie chiar, să afle numele ținuturilor, munților și văilor care-l înconjoară, direcția potecilor ce se despart de a lui; cu cât bagă mai bine în seamă toate aceste amănunte, cu atât mai bine va putea să conducă la rândul lui.

Se înțelege că atunci când vrei să pătrunzi într'un ținut necunoscut, unde nimeni din grupul tău nu știe drumul, — un fel de excursie frumoasă de tot, dar numai pentru drumeți cu experiență, — este nevoie să întrebi pe toți cei cu cari te întâlnești, pe ciobani, pe țărani sau pe alți turiști, despre direcția drumului, despre depărtarea până la un loc de popas și despre apă.

ROMONIȚĂ DE MUNTE
(*Anthemis carpathica* W. u. K.)

Foto V Fischer

În timp de vară nu poți rătăci de tot pe plaiuri. Chiar dacă negura îți închide vederea din toate părțile, așa că nu mai știi nici direcția din care ai venit, n'ai decât să strigi din răspuțeri, acolo unde simți că coasta se lasă la vale: „Mă ciobane, mă-ă-ă!” și, văile fiind mai toate locuite de turme, nu trece multă vreme până se arată, prin pânzele albe ale ceței, un punct mai închis, care urcă repede, iese apoi din nori în chip de ciobănaș cuminte și te îndreaptă.

CUVIINȚA

Nicăeri nu e mai multă nevoie de cuviință de cât la munte, sub cerul larg, în aerul curat, unde o lipsă de bună creștere e mult mai supărătoare ca într'un salon. Pentru că, sus acolo, e numai armonie, și cea mai mică disonanță ia proporții la care nu ajunge în cacofonia orașului. Micile servicii mutuale alcătuiesc o parte esențială a cuviinței.

Unii turiști cu experiență zic că, în clipa când se ivește primejdia și nevoia sforțărilor, nu strică să te lepezi de „grandes manières“ și să dai drumul mârâiturilor, ba chiar injurăturilor. Se vede că acești turiști nu sunt nici gentlemeni englezi nici țărani români. Un gentleman s'ar simți dezonorat, dacă și-ar fi pierdut cumpăna, și deci cuviința, într'o împrejurare gravă; iar echilibrul țaranului român este innăscut, instinctiv: cuviința lui nu dă greș nici odată, mai ales când e în fața unei femei culte.

Am petrecut zile și nopți în tovărășia țăranilor, dormind sub cort, sau afară lângă foc, sau, când tună și fulgera, înghesuiți în vre-o căsuță de adăpost, unde sosea și ciobanul scârbit de atâta potop și revărsând peste noi șiroaie de apă din zeghea lui lăptoasă; am rătăcit pe munți, în sălbăticia jghiaburilor; am rămas toată noaptea cocoșați pe vreo coamă stâncoasă; am avut întâmplări dramatice cu cai îmbolnăviți sau

pierduți, cu ciobani țănoși, cu vameși nesuferiți, dar n'am auzit niciodată o vorbă necuviincioasă. Singur Ioniță Chioru, vestitul și răsfățatul, se auzea câte odată de departe tunând și trăsbind împotriva cailor săi, pe care îi iubea și îi schingiuia. Dar asta nu i se întâmpla, când umbla cu noi, decât pentru motive adevărat grave. De pildă după ce Secărenii, — dușmanii lui firești, căci aveau și ei cai de munte, și Ioniță era din Câmpulung, — îi scosese ră aproape și al doilea ochiu din pricina unor chestiuni financiare. Țin însă să adaog că față de mine Ioniță Chioru s'a purtat totdeauna cinstit și în chestiile bănești. Unii țărani din Prahova n'au mai vrut să se ducă cu anumiți boieri, — după ce îi însoțiseră odată — pentru că „boerii injurau“.

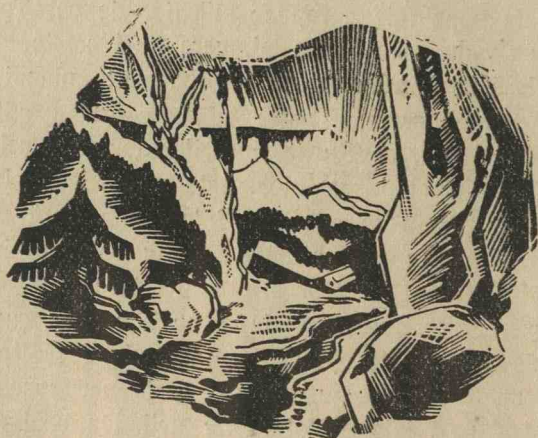
Prin urmare: a cui e vina, dacă poporul român este citat de filologii străini ca cel ce injură mai mult de cât toate popoarele europene și chiar de cât Turcii? Vina, se vede, este a școalei, care nu-l crește altfel. El se lasă ușor îndreptat, fără vorbe multe, numai prin pildă. Simțul armoniei este adânc sădit în sufletul său. Portul său, cusăturile, jocurile, dovedesc cel mai desăvârșit dar al proporțiilor. Asta o dovedește și purtarea lui, îndată ce se simte într'o atmosferă armonioasă. Când în țara românească nu vor mai injura „superiorii“, nu vor mai injura nici țărani.

Afară de cuviința față de oameni, este și cuviința față de natură. Pe cât este aceasta de dezvoltată în țările muntoase străine, pe atât e de necunoscută în Bucegi și pe celelalte plaiuri ale țării. Dacă Elvețienii fac un drum, sau clădesc o casă de adăpost sau un funicular, ei lucrează astfel ca, în afară de suprafața întrebuințată, să nu se strice nici o palmă de loc, să rămâie neatrinse coastele, pădurile, stâncile și chiar

iarba cu florile. Imprejurul caselor de adăpost nu vezi mormane de cutii de conserve golite și de hârtii murdare. Păzitorul ca și drumeții au grija curățeniei locului. Ei ar privi ca pe niște barbari pe acei cărora nu le-ar fi drag fiecare copac și fiecare fir de iarbă.

Mai este o necuviință îndoită față de natură și față de oameni, aceea a drumețului sgomotos. Acest prost nu vine decât dela orașe. Țăranul la munte nu simte nevoie să țipe și să râdă în chip convulsiv. Aceste nevricale urbane sunt un chin pentru cel care umblă mai mult tăcut, ca să asculte simfonia naturei.

Intorcându-mă odată de pe vârful Omului, însoțitorul meu țăran îmi zise: „Ce zi frumoasă am avut, n'am auzit glas de om“.

CONVERSAȚIA

Asta nu vrea să zică nici de cum că trebuie să amuțești în tot timpul excursiei! Dimpotrivă. Nici o împrejurare nu e mai prielnică convorbirilor prietenoase sau împrietenirii prin vorbe nemeșteșugite și sincere, ca un drum lung pe munte.

Și iarăș dau pentru asta dovada unor țărani, a căror fire fină și sănătoasă răsună atât de just la toate atingerile sufletești.

Era într'a patra zi după Paști. Plecasem din prea frumosul sat Titești spre muntele Cozia. Lucrul era ne mai pomenit în acele locuri, unde nu există încă turismul. Ce căutau trei cucoane și trei domni pe munte, când se desprimăvăraseră abia în vale, iar sus mai era iarnă? Din trei una; ori aveau de gând să cumpere niște păduri, să închirieze ceva pășuni, ori căutau o comoară. Atitudinea celor patru țărani, cari ne însoțeau cu caii de bagaj, era politicoasă, dar rezervată. Sus pe plaiu, unde ne opriserăm, stâna era împodobită cu țurțuri de ghiață lucitori. Iar lemnele erau atât de ude, încât fumul acru al focului celui d'întăiu ne înecase pe toți. După ce se mai potoli, așezarăm tacâmul nostru de dormit, adică sacii impermeabili, și apoi cel de mâncare. Iar după ce inseră și se deslănțui afară un vifor iernatic de tot, se incinse împrejurul focului cea mai caldă veselie, cu

jocuri mai apoi de chindie și de sârbă, de alunel și ca la Breaza, pe fâșia îngustă dintre foc și perete. Pe urmă sosi ceasul de reculegere, când vatra e numai jar, cu un buștean zdravăn așezat peste el, ca să mocnească toată noaptea. Atunci unul din țărani așezați de partea cealaltă a focului zise, prietenos: „Acuma știm cine sunteți D-voastră. Vă place viața sănătoasă la munte ca și nouă“, și ne mulțumi pentru frumoasa zi de Paște. Armonia atmosferei sufletești se înduioșă din ce în ce mai mult, era ca o modulație dintr'o gamă majoră într'una minoră, se domoli și ritmul din săltăreț în legănat și visător. Și țăranul zise: „Iată ceasul când se spovedește omul, sus, la munte, lângă foc“.

F O C U L

Ceasul focului la munte! Sute de ceasuri am petrecut la foc, ziua și noaptea, vara și iarna, pe vâruri și în văi, în stâne, la schit sau într'o casă de adăpost; toate erau înzestrate cu acelaș farmec, iar fiecare și cu farmecul său deosebit, căci fiecare foc are un suflet individual.

Am un tânăr tovarăș de drum la Sinaia care a ciobănit trei ani de zile pe coastele sălbatice de miază-zi ale Vârfului-cu-Dor, și care nu aprinde un foc fără să-i spuie câteva cuvinte prietenoase, rugându-l să ardă frumos. Și focul ascultă, chiar dela cel dintâi chibrit și chiar dacă bate viforul prin dărâmătura pichetului roșu pe Diham, aruncând pânze de zăpadă în flacări!

Dulce e clipa, când cel dintâi cărlionț de fum al băstrui se ridică din mica piramidă de cetină și de surcele uscate așezate cu chibzuială. Și nu te superi, ci râzi și te bucuri, chiar atunci când rotogolul ușor se schimbă într'un nor gros, alb, înecăcios, care adesea ori te prigonește, pe orice parte a focului te-ai așeza. Ce-ți pasă! Doar nu te înneacă fumul murdar de lignit în vreo catacombă negricioasă ce se chiamă o uliță orășenească, ci te înneacă un fum curat de brad, cu mirosul de rășină!

În lungul și strălucitul șir de focuri care-mi luminează amintirile, unul singur a rămas o pată posomo-

rită. Făceam popasul de noapte la poalele Retezatului, în valea Râului Mare; iar focul era atât de neputincios, încât nu era chip să ne fierbem ceaiul cu toată flacăra albăstruie ce ieșea din lemne! Și nici pic de căldură nu dădea. Din fericire era vară. Intrebuințasem, din neștiință crăci de anin. Când îl cojești sau îl tai, aninul pare că arde, pentru că e galben roșatec aprins; dar te înșeală la foc!

Flacăra cea mai puternică și căldura cea mai mare o dă, firește, stejarul. Jarul lui are culoarea rubinului. Mi-aduc aminte de un amurg vânat de toamnă pe vârful dealului Vlădeștilor în județul Argeș. De pe nici un pisc înalt vederea nu e mai întinsă ca de pe aceste culmi mici, — de la 500 până la 700 de metri, — din încântătoarea regiune deluroasă de subt zidul Carpaților. Vlădeștii, ca mulți alții, purtau odată o cunună deasă de stejari seculari; dar micii proprietari o brăcuiseră rău; și în ziua aceia de toamnă mai culcaseră vreo doi uriași la pământ.

Aerul rece era plin de mireasma acrișoară a lemnului. Țăranii își făcuseră un foc, mai înainte, pentru cină; acum îl părăsiseră, dar grămada de cărbuni mai dogorea. Ne așezarăm lângă ea, pe un trunchiu, și rămaserăm multă vreme acolo, în căldura dulce ce domnea împrejurul jarului tot mai profiriu în aerul care se învinețea din ce în ce; marame liliachii cu umbre de cenușe învăluiau priveliștea, peste care mai pluteau, albe, culmile depărtate ale Negoiiului înzăpezit. Am vorbit acolo, în mijlocul acestui peisaj dulce și măreț, de firea aristocratică a țaranului român. Aveam mulți prieteni printre sătenii din valea Topologului, le știam păsurile, păcatele și însușirile, prietenia aceasta începuse, cu câțiva ani înainte, tot lângă un foc. Trei fruntași din satul Bârsești ne însoțeau la Negoii, dar

fără convingere. Drumeția era tot atât de necunoscută la Bârsești ca la Titești. Și nu eram de cât două cucoane, lucru și mai neobișnuit. Frunțașii nu primiseră însărcinarea să ne ducă în vârful Negoiiului în luna Octombrie, — când și stânele sunt pustii, — de cât de dragul boierului lor, Conu Petre. Credincioși Conului Petre, însă cu un surâs cam ironic subț mustață, Ion, Vasile și Mihaiu ne duseră peste coastele repezi ale Frunților Sălătrucului în uriașele păduri de fagi la poalele plaiurilor lungi care urcă spre Negoii. Cerul era închis, dar frunzișul ardea pară. Spre seară ne oprirăm într'un luminiș, la o dărâmatură de casă, un fost pichet de grăniceri, — postul se mutase mai sus. Numai trei păreți ai odăei mai erau în picioare, în locul celui al patrulea strălucea zidul arămiu aprins al codrului. Nicăeri n'am văzut o înflăcărare atât de puternică a fagilor cu toate că ziua fusese posomorită, aerul era plin de lumină purpurie și umblai ca într'un vis. Până ce se stinse, oamenii noștri pregătiră un culcuș moale de frunze și un foc lângă el. Se știe că, după stejar, fagul este cel mai bun pentru ars. Și aci căldura plăcută, plăcerea cinei de seară după o zi de umblet, simțirea de a fi la adăpost în mijlocul tăcutelor păduri, deschiseră inimile. Țăranilor le plăcu bucuria noastră de viață la munte și priceperea noastră în ale haiduciei, așa că intrarăm în vorbă, și ei ne povestiră întâmplările de la stâne cu lupii, cu urșii și cu hoții. Câțiva inși erau vestiți pe tot Negoiiul pentru furturile lor. Iar când întrebarăm, anume ce, după părerea țăranilor, îi împingea la această viață nelegiuită, ei răspunseră: „Apoi le place să hoinărească prin munți ca și D-voastră“. Primirăm asta drept măgulire. Dragostea țăranului pentru tipul haiducesc este atât de adânc sădită în inima lui, încât se răsfrânge

asupra oricui seamănă, chiar de departe, cu acest tip, fie hoțul de vite, fie turista. Impresia bună se întări a doua zi, când, la intrarea în pădurile de brad, o vulpe încrucișă calea lui Mihai. Acuma se vedea limpede că eram ființe cu noroc și bune la Dumnezeu. Și într'adevăr, cerul se luminează și ziua de toamnă se făcu caldă și strălucitoare deasupra plaiurilor uriașe. La popasul de amiazi avusesem parte de un alt semn de bunăvoință a munților: pe piciorul de plaiu peste vale se arată un urs negru, umblând când în patru labe când în două, prin buruenele unei stâni, unde otava se vedea încă crudă și verde. Apoi intrarăm pe niște poteci spânzurate, în căldarea cea din urmă sub vârfuri, unde Mihai rămase cu caii, pe când noi înaintarăm spre creste. N'am petrecut nici în timpul verei un ceas mai cald și mai luminos în vârful sălbatec al Negoiului Mare, ca în această zi de toamnă. În adâncime, ochiul lacului Călțun strălucea albastru închis în căldarea-i întunecoasă de stânci și de bolovani. Când ne întoarserăm la stână, găsirăm acolo un foc pregătit cu măiestrie. Focul ținu toată noaptea dintr'o singură buturugă de brad. O ciopli încet cu sute de limbi roșii și albastre, cu sute de dălți aprinse, până ce o prefăcu într'o boltă de jar, o boltă de aur viu, de rubin și de topaz.

Focul de brad este cel mai viu și mai sgomotos, pârâie și aruncă scânteii din pricina rășinei. Când șezi, și mai ales când dormi lângă el, să te ferești de părleli.

Am găsit odată lângă o cășărie părăsită, — era tot toamnă, — bucăți mari de coji de brad, din care ciobanii, muindu-le în apă, fac coșulețele pentru burduf. Bucățile erau încă nelucrate și pline de rășină. Le-am dus acasă, adică la stâna Burlacului din valea Ho-roabei în apropierea Peșterii Ialomiței, unde, cu cinci

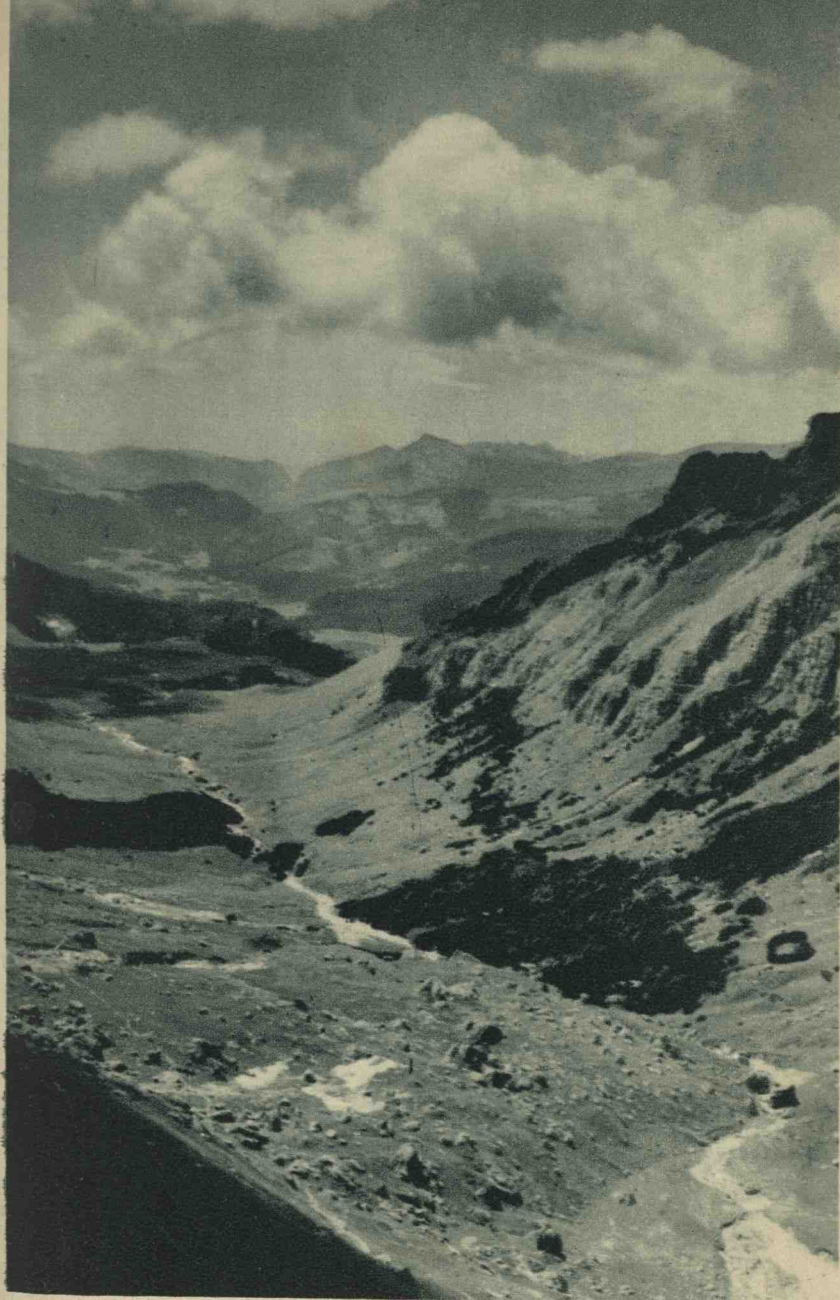
preteni, făceam o pusnicie de mai multe zile, și, seara, am pus coaja de brad pe foc în colțul stânei. Iluminația fu minunată și orbitoare de albă, dar era să ardem cu stână cu tot.

Frumos și vijelios e și focul de jnepeni, dar nu prea călduros. Intr'o zi strălucitoare de iarnă, — 30 Noembre, — mi l-a aprins tovarășul meu, fostul cioban în vârful Jepilor Mari, adică pe o ieșitură îngustă stâncoasă, vreo zece metri subt vârful, unde ne așezasem ca să fim mai apărați de vânt. Flăcările pâraiau și pocneau, și ceaiul din apă de zăpadă ni se afuma, dar petele de zăpadă alături de foc nu se topiră.

Mi-aduc aminte cu o deosebită recunoștință de un foc în munții Lotrului; făcuserăm două zile de drum prin păduri când tragice, când jalnice. Tragici erau codrii de brazi mâncați de lichenul cenușiu, — barba ursului, — care suga viața din ramuri, și de mușchiul verde lucios care o suga din rădăcină, așa încât copacii încă în picioare ajunseseră niște schelete argintii, ale căror crengi sunau ca oase uscate când trecea vântul printre ele; iar mulți zăceau răsturnați și pe jumătate îngropați în pământul mlăștinos, în care caii noștri intrau până la piept, așa că eram nevoiți să ne tragem picioarele în sus; jalnici erau codrii unde trecuse industria, drăguța, și nu mai lăsase decât buturugi și rădăcini pe întinsele coaste ale munților. Cea din urmă stână de subt vârful, unde ni se opria drumul, era așezată la marginea unei păduri mai puțin prăpădită, ce e drept, dar cu un pământ tot atât de ud, din care țășnea apa la fiecare pas. Era în Maiu și aci sus nu se desprimăvăraseră încă bine; vremea fusese ploioasă de la începutul excursiei, și acum ningea. Unul din țărani, cam deprimat de atâta sălbăticie, mormăi, „că

aci vor fi umblând urșii ca vacile“. Dupăce răzbirăm în sfârșit până la stână, o găsirăm în aceeaș stare de dărăpănare ca bieteles păduri. Un drumeț, o catană tânără de vreo șaisprezece ani, privind desnădăjduit la comarnicul plin de noroiu și la părății de bārne cu lacune cât brațul, zise disprețuitor călăuzei: „Asta e stâna D-tale? Mai bine mă lipseam de ea“, Dar ce confortabil ne pāru acest adăpost, după ce lacunele fură astupate cu cetină de brad și fu aprins focul, uscând pāmântul dimprejurul lui și răspândind căldura, care înveselește și trupul și sufletul.

VALEA IALOMIȚEI

Foto Val. Pușcarlu

STÂNELE

Nu e cioban sau țăran care a ciobănit,—și cei de pe la munte au umblat mai toți cu oile, — căruia să nu-i fie dragă această meserie. „Ai venit sus la noi, la aer“, îți zice binevoitor baciul, ieșind din gura neagră și joasă a stânei, în lumina soarelui. Iar unul răspunse unui turist, care-l întrebuse, dacă nu-i e urit în singurătate: „Nu sunt singur, sunt cu oile și cu munții“.

Cu cât plaiurile sunt mai neumblate, cu atât ciobanii sunt mai îndatoritori și mai credincioși datinelor vechi de ospitalitate. Mi s'a întâmplat de mai multe ori, să mă fi ospătat pe mine și pe însoțitorul meu și să nu fi vrut să primească nimic pentru asta. Darul dela stână nu se plătește. Iar dacă se întâmplă ca ciobanii să nu fie primitori, pricina nu e alta decât că au avut experiențe neplăcute cu turiști fără creștere și lipsiți de tact. Asta îl scârbește pe țăran pentru multă vreme.

Câte ceasuri tihnite am petrecut la vatra ciobanilor!
La vatra aceea milenară — : un colț al încăperei căptușit cu bolovani, ca să nu ardă bârnele dela perete, lângă care și vorbești de aceleași lucruri ca acu o mie de ani, de pășune, de oi, de lupi și de urși. Iar de jur împrejur stau strajă, de zece mii de ani, munții falnici și brazii înalți, neatinși de luptele și de svârcolirile

umanității de pe șesuri, chiar dacă ele trec câte odată și peste coamele munților ca un val de nebunie. Valul se duce, cu nebunia lui, și sus rămân stâncile, codrul, apele și stânele. Iar când, după topirea zăpezilor, cântecul apei se'ntărește, codrul înverzește și pășunea înflorește, atunci, împrejurul stânelor sure, sună tălăngile amestecate cu behăitul meilor și cu lătratul câinilor, și baciul cuminte vorbește de oi, de lupi și de urși, și, câteodată cu îngăduială, și de nebunia lumii. El simte că oricât de mult s'ar lăuda această lume cu drepturile și puterile ei, ea nu ființează decât prin munca baciului și a fratelui său întru cinste și hărnicie, plugarul.

FLORILE

Să nu rupi nici o floare, dacă nu ești hotărît s'o duci până acasă și s'o îngrijești, așezând-o într'un vas cu apă.

Să nu dai în unele buruieni, urzici sau scaeți cu un gest eroic, rupându-le subt cuvânt că sunt „rele“. Ca să nu te vatame, n'ai decât să nu te apropii de ele; „răutatea“ lor nu e agresivă ca cea omenească; nu s'a văzut încă nici o urzică alergând după cineva ca să-l ardă. Apoi distrugerea ta superficială nu are alte efect decât slujirea locului, pentru că o buruiană, fie chiar „rea“, e mai estetic atunci când se ridică plină de viață, decât atunci când e pe jumătate ruptă și veștejită.

Să nu dai jaf în ciuperci, pentru aceleași cuvinte. Ce bogat în culori și în forme e neamul lor pitic! Cât de veninoasă să fie o ciupercă, ea nu cere singură să fie mâncată, iar ochiului tău nu-i face niciun rău, nici cea mai otrăvicioasă — buretele peștiș — Amanita muscaria. Dimpotrivă, acest burete e o podoabă a pădurilor de brazi, cu pălăria lui roșie aprinsă pătată cu alb. Ci ia o carte de botanică, drumețe, și învață numele și felul ciupercilor, ca să știi care sunt pentru bucuria ochilor și care pentru a gurei. Ce mâncări delicioase de ciuperci poți face la munte!

Cu toate că nu le poți mânca, mai învață, dru-

mește și numele florilor, anotimpul și locul unde înfloresc. Și mai ales tu, drumeașo! Lipsa de intimitate cu florile este o lipsă de grație intelectuală la femei. Dar dacă nu știi încă nimic despre aceste ființe ideale, de care poeții zic că-ți sunt surori, te rog, soro dragă, de cât să susții că stereotipul este un mărgăritărel, mai bine să nu emiți nici o părere.

Am citit odată, cu o prietenă, în vârful Omului, un frumos studiu de Maeterlinck despre numele florilor, se'nțelege populare. Maestrul arată cu câtă dragoste și poezie poporul și-a botezat florile. Faptul nu e național, ci adânc omenesc.

Găsim denumiri poetice în fiecare limbă; neapărat și altele nepoetice, ba câte odată aceeași floare are un nume frumos și unul fără gingășie. În limba românească ne mai izbește, că același nume se dă multor plante deosebite, ca de pildă cuvântul ruja. E sonor și ne face impresia unei roșeți dulci și luminoase. Se întrebuințează pentru bujor — *Paeonia officinalis* —, pentru smirdar — *Rhododendron* —, și pentru floarea măceșului — *Rosa canina* —; dar rujă mai este și o mică floare de munte mică galbenă, — *Helianthemum alpestre!* E deci bine să știm și numele latinesc, ca în caz de îndoială, să putem descurca pricina. Nici unui drumeț n'ar trebui să-i lipsească excelentul vocabular botanic de Panțu. Și ar fi de dorit să avem cu vremea și un mic atlas de flori, ilustrat și colorat, singurul din care un începător în ale botanicei învață cu folos și cu ușurință.

Ce plăcere să afli numele unei frumuseți culese pe munte! Cum, întreabă unii, oare numele mărește frumusețea floarei? Se'nțelege că nu; nu-l iubim pe nici un prieten pentru numele său, dar pentru că-l iubim, numele său nu e drag. Nevoia ce o simte ome-

nirea să zică ființelor și lucrurilor pe nume, nu e ceva accidental sau fortuit, ci își are rădăcini adânci în chiar rostul firei: traiul individual, înmulțirea și dezvoltarea personalităților după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Și în floare trăește gândul dumnezeesc; el nu se arată nicăeri mai dulce, mai mângâietor și mai arătător de nădejde. Cum să nu se fi căutat și cuvinte, denumiri corespunzătoare pentru variațiunile nesfârșite ale acestui gând? Numele floarei ne apropie de sufletul ei. Și de oarece e dat plantelor ca să lecuiască bolile omului și a fost dat omului să descopere puterile lor binefăcătoare, cunoașterea florilor după nume este și o nevoie științifică. Ce frumoasă este înfățișarea originală a multor leacuri! Iată un mănunchi încântător: polygala, valeriana, arnica, gentiana! Adică pe românește: amăreală, carul-zânelor, odolean și ghințură.

Când vrei să strângi un buchet, să alegi întâi florile cari cresc mai sus și pe urmă pe cele de mai jos. Nu e bine să le rupi trecând la deal, pentru că le plimbi degeaba și ele se vestejesc; ci culege-le într'a doua jumătate a excursiei, când începe întoarcerea și ești mai aproape de casă. Multe flori de munte, mai ales cele de primăvară, sunt atât de fragede, încât nu trebuie duse cu mâna. Așază-le într'un coș sau într'o traistă. Florile cu tulpine scurte, ca ghiociei, brândușele, potirașele, ghințurile, stânjineii, ciuboțica-cucului, le poți culca straturi-straturi chiar în traistă. Florile lungi, ca coprinele, și apoi cele văratice, le așezi cu cozile în sac și cu capetele în afară, strângând bine gura traistei. Un alt chip de transport, ca să nu vestejească, e, să le legi mănunchiuri, cu sfoară sau cu fire de iarbă lungi și tari, ținând apoi buchetele, de funia de iarbă sau de sfoară, cu capetele florilor în jos.

Din Aprilie până în Octombrie, Bucegii sunt un raiu de flori. Și fiecare anotimp își are coloritul său caracteristic.

Când grosul zăpezei abia s'a topit și iarba arsă și decolorată nu e nici galbenă nici argintie, iar jghiaburile sunt încă albe și pe plaiuri strălucesc ici colea, în adâncituri, cele din urmă cearceafuri ale iernii, culorile cele mai răspândite sunt alb și liliachiu, căci poenile sunt ninse de ghiocei și lângă ei se întind scoarțe de brândușe și de cocorei liliachii.

Mai târziu se adaugă galbenul deschis al primulelor și albastrul aprins al viorelelor, asemenea unor picături din cerul românesc; iar în vâlcelele umbrite, albastrul foarte dulce, aproape liliachiu, al popâlnicului, — *Anemone hepatica* —, ale cărui foi mari, adânc crestate, verde închis sau de culoarea bronzului, au rămas vii toată iarna, iar în Aprilie apar, deasupra lor, pe tulpine fine, stele frumoase albastre cu o coroniță de stamine negre, albe și verzi la mijloc.

Și apoi un adevărat curcubeu s'așterne pe coastele munților. Singur roșul cam lipsește în bogatul acord de culori, mai ales pe înălțimi — e vorba de sfârșitul lui Aprilie și de Mai —; găsim numai un roș luminos de mărgean în pădurile de fagi la mierea-ursului și la o varietate a brebeneilor. Patru flori ne arată culoarea albastră, în patru nuanțe. Cea mai dulce și cea mai răspândită este a ochilor-păsăruiceii, — *Myosotis*; sunt primăveri când iarba subțiri și pe brâne ți se pare mai mult albastră decât verde; de departe ai crede că e efectul umbrei străvezii a unui noruleț care trece, dar apropiindu-te vezi că privesc la tine miile de ochișori ai gingașelor nu-mă-uita. Cele din păduri sunt mai deschise, cele din stânci mai închise, cu tulpine aproape negricioase și

cu un miros plăcut. Acestora li se mai zice și ochii-șarpelui. Un alt albastru dulce cu răsfrângeri trandafirii, îl are curpenul de munte, — *Atragene alpina* —, o plantă acățătoare; draperiile ei ușoare de frunze, înstelate cu clopoței lungueți, atârnă ba de un stufiș, ba de un părete de stâncă. În pădure nu le prea simți mirosul, dar acasă parfumul lor fin îți văcorește inima. Albastrul cel mai aprins ni-l înfățișează două sau trei varietăți ale ghințurei de primăvară, o ghințură pitică, fie unifloră sau cu mai multe stele pe o mică tulpină ramificată. Ele sunt decorative în iarba verde, dar puțină vreme după ce le-ai cules, ochii lor de zafir arzător se închid. Mai mult încă decât în iarbă, ele ne izbesc în pernițele roz-viu ale primulițelor, — o *Androsace* care îmbracă pietre și movilițe ca un mușchiu înflorit. E frumos să ridici cu briceagul, o bucată întregă, și s'o așezi acasă într'o strachină, cu primulițe, cu ghințure cu tot. Albastrul cel mai adânc și tot odată luminos, un albastru ce-ți pătrunde în suflet ca privirea unor ochi dumnezeești, e acel al ghințurei mari, care, în Moldova, poartă frumosul nume de cupe, — *Gentiana excisa* sau *acaulis*. Ele au într'adevăr forma unor cupe lungi cu gura mare ușor răsfrântă și undulată, și iluzia este desăvârșită mai ales după o ploaie, când aceste potire ale zânelor sunt pline de picături cristaline și când poți sorbi din ele ca din niște pahare.

Culoarea liliachie e foarte răspândită. Avem și micșunile la munte, dar fără miros; numai în lunca Prahovei le găsim ușor parfumate. Modest, dar bogat de miresme, e cimbrul. Afară de cel obișnuit, mai crește o varietate mare printre stânci, mirosind a lămâiță. Dacă ai stat culcat pe pernele lui adânci și

moi, hainele-ți păstrează parfumul multă vreme. Frumusețea frumusețelor violete, este stânjinelul de munte. Il găsim și pe el în două feluri: mare și întocmai ca stânjinelul de grădină, și mic. Cel mic e, poate, și mai frumos; frunza îi e lungă și subțire ca un fir de iarbă, dar mai pietroasă și pe catifeaua vânăta a corolei, se vede un izvod alb cu cele mai fine ramificații. Stânjinei au un parfum ușor și dulce.

Imprejurul acestor regine ale florilor de Mai sunt sute de alte mici frumuseți fragede, albe, galbene, trandafirii.

Dar mai avem și o serie de minuni primăvăratece mai mari ca cele pe care le-am numit regine, care înfloresc, una după alta, din Aprilie până'n Iunie. S'ar cuveni să închinăm fiecăreia un drum deosebit, un pelerinaj.

În Aprilie, când fagii, la munte, abia încep să'n-mugurească, purtând boabe de smarald în vârful fiecărei crăculițe, o mică tulpină lemnoasă, mai mult târătoare, își desvoltă, printre pietre, rozeta ei de frunze verde închis și în mijlocul ei un buchetel de floricele de culoarea fildeșului și de forma corolelor de liliac, al cărui parfum, tot odată dulce și puternic, nu se poate asemăna de cât cu sine însuși. E *Daphne blagayana* —; n'am găsit-o în Panțu, iar țărani în-trebați de mine mi-au răspuns: „Ce să fie? O floare albă“. Pe verișoara ei liliachie, — *Daphne mezereum*, — o cunosc, zicându-i liliac de pădure sau lemn câinesc. Dar frumusețea albă au trecut-o cu vederea. Ea crește mai sus, în locuri mai ascunse.

Puțin mai târziu vine vremea coprinelor — *Narcissus radiiflorus*. Pe culmile și pe coastele ierboase, expuse spre miază-zi, mii și mii de stele mari, ale căror petale parcă sunt plămădite din zăpada sclipitoare,

tremură pe tulpinele lor înalte și netede; în mijlocul fiecărei flori este un mic potir de aur cu un cerc roșu aprins împrejurul buzei; parfumul lor e îmbătător. Coprinele cresc și la șes. Dar cine le-a cules odată sus la munte, ori unde le-ar vedea sau mirosi, tot la munte se va gândi, la zilele de primăvară cu adieri de vânt răcoroase și cu mirodeniile mugurilor noi de brazi.

Apoi vine rândul celor trei minuni profirii. Pe una n'am găsit-o decât pe muntele Cozia. E o mușcată. Aflasem de existența ei prin țărani din Titești. „Să veniți în Iunie“, ziceau ei, „și s'o vedeți înflorită pe coastele din văile Haiducilor, de ți se pare că e numai jar“. Și doi ani în urmă excursiei de Paște, pornisem în Iunie spre Cozia, în căutarea mușcatei. Urcarăm de astă dată pe piciorul sudic, poposind la mănăstirea Stânișoara, cea cuibărită d'a coasta muntelui, într'o căldare adăpostită sub stâncăria Grădinei Zânelor. Intreaga Cozia, — micul nostru Athos — căci în afară de Stânișoara, mai sunt așezate trei mănăstiri, Metohul, Turnu și Cozia și două schimmicii la poalele și în pădurile ei —, este o grădină de munte prin bogăția florei sale, prin așezarea de sine stătătoare a masivului, — așa că vederea de pe culme e slobodă de jur împrejur, precum și de jos Cozia se vede din toate părțile, cu caracteristicul Bulz de stâncă pe fruntea ei sudică, — și prin trecerea la poalele ei a puternicului și prea frumosului Olt. Ne-ar trebui multe zile, ca să cercetăm toate colțurile fermecătoare ale Coziei! Un călugăr din mănăstire ne însoți peste vârf — Ciuha Neamțului — până la stâna dela Poarta Verde —; Poarta Verde este un arc de stâncă natural îmbrăcat cu mușchiu de smarald, pe râpa stâncoasă deasupra adâncei văi a Oltului, —

n'am înaintat până la acel arc, dar sper să mă pot duce în curând. Călugărul nu știa locul unde înflorește mușcata, nici ciobanii dela stână; unul din ei însă veni cu noi în căutare. Și multe ceasuri am rătăcit în prăpăstioasele văi ale Haiducilor. Nu știu dacă toți tovarășii erau la fel de încântați de această goană după o floare dar admirabila disciplină drumețească nu dădu greș, până ce găsirăm într'un târziu prăvălișul blagoslovit cu podoaba lui de mușcată! Florile, care alcătuesc o mică umbrelă de un roș vântat, se ridică pe tulpine fine, păroase, din puternicile rozete de frunze cordiforme, dințate și catifelate. Ele acopăr părți mari ale coastelor, ca o blană verde, deasă și parfumată. Și la această varietate sălbatică a mușcatei, *frunza* este parfumată, iar nu floarea; mirosul e răcoritor, foarte ușor piperat. Scosesem câteva plante cu rădăcină. Dar nu fu chip să ne întoarcem în ziua aceea la Stânișoara și nici măcar la stâna dela Poarta Verde, pentru că nici ciobanul nu știu să ne descurce din văile Haiducilor; ba ne încurcă chiar atât de bine pe o coastă dreaptă, acoperită cu o pădure roasă de mucegai, ai cărei copaci erau prăvăliți unii peste alții, că nu mai puturăm ieși la lumină în acea seară. Amurgul întunecându-se repede, furăm siliți să poposim în fundul văii. Pământul, stufișul și chiar aerul îți păreau ca un burete plin de udătură; un pârâu sonor curgea pe talpă. Focul din lemne verzi și pline de apă nu prea dădea căldură; ziua fusese lungă, caldă, și toți duseserăm saci neobișnuiți de grei în spate; unii dintre tovarăși erau foarte obosiți; dar — dădusem de urma mușcatei și eram cu sufletul împăcat!

A doua minune profirie, e frumoasa nigritelă cu mirosul de vanilie... E deajuns să fie două trei pe o coastă, ca să le mirosim de departe, cu tot parfumul

celorlalte flori dimprejurul lor. De purpurie ce e, nigritela e aproape neagră, lucind ca o granată închisă în iarba mătăsoasă de primăvară. Iar o altă varietate tot atât de parfumată, are culoarea unui rubin deschis. Ele aparțin familiei orhideelor.

Un mănunchiu, cules în Valea Cerbului, de nigritele negre, de ochii-șarpelui albaștri, de *Alyssum montanum* auriu, — nu i-am găsit numele românesc, — de arnica portocalie, de piatră-linte, — *Astragalus*, liliachie și de ochii-șoricelului — o *Saxifragă* — cu steluțele ei albe punctate cu roșu, e o simfonie de cele mai arzătoare culori.

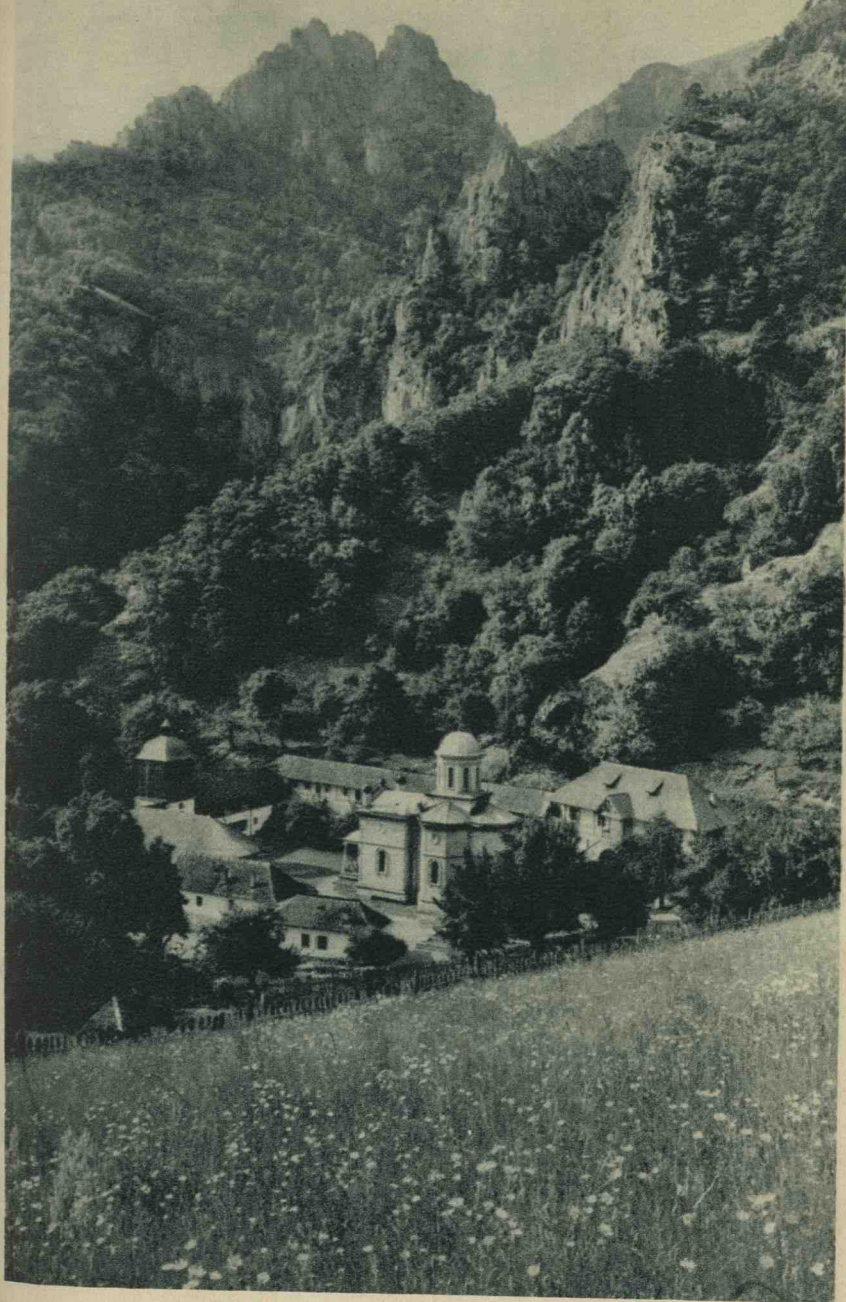
Minunea minunilor se ivește în Iunie, când înfloresțe smirdarul. Această fală a munților se numește și cocăzar, bujor-de-munte, merișor, iederă de-munte, popdele, rujă și trandafiraș-de-munte, după localitate. Numele cel frumos însă și care se sugerează și felul parfumului acestei flori, — te gândești la smirnă, — este smirdar. Când vremea a fost prielnică, când nu s'a „întors“ nici un ger năprasnic în timpul îmbobocirii, smirdarul împodobește coastele — spre miază-noapte — ale Bucegilor, cu scoarțele lui de foc. Pe două fețe ale muntelui Furnica poți vedea jarul de flori chiar de jos din Sinaia; el se aprinde mai ales după amiază, când razele soarelui îl săgetează pieziș. Iar când mergi sus acolo, vezi că scoarța se descompune în sute de râuri profirii așezate de-a-lungul brazdelor săpate de picioarele oilor peste pieptul larg al muntelui. Coasta, văzută de aproape, seamănă unei scări uriașe, ale cărei trepte înflorite se urcă drept în cerul albastru. Și alergi dela una la alta, neștiind care e mai frumoasă, mai încărcată cu perne roșii, atât de înfocate, că mai ales când te uiți la ele împotriva luminei, parcă se topesc în văpaie. Și apoi

te culci peste ele și privești adânc în inima corolelor purpurii, pline de o tainică sclipire, sclipirea petalelor pe jumătate străvezii, asemenea unor pânze țesute din firisoare de cristal. Fermecat de lumina lor vie, roștești cu înțeles rugăciunea care umple Tibetul, dela un capăt al munților săi până la celălalt capăt: „Om mani padme hum“, — „Comoara e în floarea de lotus“ — comoara adevărului, comoara frumuseței și a fericirii prin adevăr și frumusețe — și nu-ți mai vine să te scoli de pe pernele adânci și moi, cu frunzele lor mărunte și cu mirosul ușor rășinos, sănătos, dătător de viață, care-ți parfumează hainele.

Când sui, prin câmpia roșie, până'n vârful lat al Furnicăi, vezi că din el se desprind trei plaiuri în spre „podurile“ Bucegilor, — un podiș tibetan în miniatură, — și că aceste trei plaiuri sunt acoperite de aceleași scoarțe de foc purpurii ca și coastele din spre Sinaia. Iar dincolo de poduri și de valea Ialomiței, în care ele se lasă, se ridică un alt șir de munți, înflăcărați și ei!

Trinitatea clasică de flori alpine se alcătuește din cupă, smirdar și floarea reginei, — albastru, roșu și alb. Floarea reginei, începe să înflorească atunci când celelalte două sunt în toiul lor. Ea este solul verei pe munte.

Din nenorocire faima ei e atât de mare încât e expusă la distrugere. În străinătate turiștii iubitori de flori au și luat măsuri de ocrotire: de la a doua jumătate a epocii înfloririi lor, vânzarea prescurelelor, — în nu mai știu ce localitate floarea reginei poartă și acest nume frumos, — este oprită. Firește că un adevărat alpinist nu cumpără niciodată aceste flori; dacă într'un an el n'a putut să le culeagă, se lipsește mai bine de ele. Exemplare mici cresc, dese ca pără-

MUNTELE COZIA ȘI M-REA STÂNIȘOARA

Col. foto. O. N. T.

luțele, pe culmea Caraimanului. Exemplarele mari cresc pe brănele cele mai sălbatice, unde turmele trec rareori sau de loc, pe brănele neumblate, unde calcă doar caprele negre, și unde Ioniță, când era în toane bune, se'ntorcea către noi zicând: „Ia spuneți-mi, domnișoarelor, cum ați ajuns aici? Ori ați sburat?“ și râdea mulțumit. Căci avea adevăratul temperament de muntean, căruia-i sunt dragi cățărările îndrăznețe. Il întrebam atunci: „Ce spui, Ioniță, o fi raiul mai frumos ca locurile acestea?“ Și el răspundea cu tărie: „Nu, Domnișoară“.

De obicei prescurelele se așează deosebit într'un vas. Dar ce frumoase sunt ele și printre florile celorlalte, așa cum cresc pe brănele spânzurate. Mănunchiurile alcătuite după rânduiala Grădinarului de sus sunt cele mai desăvârșite. Intr'un buchet de vară de pe fața stâncoasă a Caraimanului, a Coștilei, a Morarului sau a unui alt uriaș de piatră, găsim: steaua rotundă albastru-liliachie a ochiuboului, — *Aster alpinus*; steaua cu petale lungi și strălucitor de albe a unei gagee alpine, — ciapa-ciorii de munte; nelipsitul nu-mă-uita albastru aprins și cu tulpina negricioasă; mica căpățână profiriu închisă a nigritelei; o saxifragă galben deschisă foarte fină; ombelele roz aprins ale odoleanului; garofițele de munte, albe cu umbre trandafirii, dulce mirositoare; și, contrastând cu gingășia acestor flori, căpșorul puternic al zglăvocului, — *Centaurea plumosa* sau *nervosa*, — o rudă foarte sus pusă a smeritelor vinețele de prin lanurile de grâu, — de culoare roșie aproape neagră și cu un miros dulce care-ți învesește inima și stăruie chiar după ce s'a veștejit floarea.

Păstrez toată iarna un buchet de zglăvoc în odaie, și, când trec pe lângă el, seninele zile de vară răsar din mireasma lui.

Zglăvocol, care a fost rar în Bucegi, s'a înmulțit uimitor în anii din urmă. Sus pe brâne tulpina lui e destul de scurtă; mai jos, în apropierea podurilor, ea este lungă și ramificată, așa că se potrivește cu puternica floră subalpină vărătică cu tulpini înalte.

Buchetele culese la marginea codrilor și în văile Bucegilor nu le mai putem așeza într'o traistă sau într'un coș; ele sunt prea mari și trebuie duse în brațe, ca un copil.

Cele mai izbitoare din mândra teorie de flori sunt: rușulița sau sângeroasa, — *Hieracium aurantiacum*, — care poartă un capitol de flori portocalii infocate în vârful tulpinei fine și păroase și are un miros delicios de miere vanilată; mușcatu-dracului, — în județul Prahova are și numele mai plăcut de felfe, — o scabioasă a cărei floare liliachie foarte decorativă ajunge mare de tot, pe coastele unde nu trec oile; sugărelul, un trifoi roș-adânc; mărețul omeag, — *aconitum* —, cu racemul lui larg răsfirat de mici coifuri albastru-închise, albastrul oțelului suedez, care apără fetele de dragostea zburătorilor; la umbra brazilor încântătorul rutișor, — *Thalictrum aquilegifolium* —, cea mai ușoară „aigrette“ alb-liliachie, pentru că mulțimea florilor îndesate n'au petale ci numai un belșug de stamine lungi, fine ca firișorii de pene și răcoros parfumate. N'am putut afla numele românesc al falnicului *Mulgedium*, care ajunge la o înălțime de mai bine de un metru și jumătate, ridicând din jghiaburile umede, printre cei dintâi jnepeni și stușișuri de ani-nași, marele său ciucure liliachiu. Podoaba de aur a văilor inferioare, lângă torente, este puternicul brustan — *Telekia speciosa* —, înalt cât un stat de om, cu frunze late și îmbălsămate, ca de altfel planta întregă, de un miros tare de mentă, iar în vârful tulpi-

nelor ramificate strălucesc florile galbene, asemănătoare cu floarea soarelui, dar mai mici. Lângă brustan înflorește, însoțită cu frunze lunguețe și cu flori de un albastru-viu, sub povara cărora mlădioasa tulpină se apleacă de multe ori, *Gentiana asclepiade* care prevestește toamna.

Din fericire multe flori își prelungesc înflorirea până în Octombrie, mai ales în tainițele stâncoase ale brânelor, unde iarba încă verde rămâne împetrișată de mii de stropi de culori, unde, lângă păreții de stâncă încălzită de soare, mai bâzâe viespele și bondarii, mai zboară fluturii mici și tot atât de viu colorați ca flora, în vreme ce pe culmi, pe poduri, iarba scurtă și tare s'a uscat și seamănă cu o blană de leu aurie ruginie.

Iar printre vârfuri, cel care-și păstrează mai multă vreme cununa de flori, este cel mai înalt, vârful Omului. El își are flora lui deosebită, mică, lipită de stâncărie și cu un parfum, a cărui originalitate se datorește unei flori, ce crește numai acolo în pietrișul alb: e macul de munte, galben. Din bogatele sale rozete de frunze răsar mănunchiuri de cupe mici întocmite din patru petale de culoarea lămâiei, câte odată și portocalii, care par pline de lumină. Sub bătaia razelor de soare mirosul lor e și dulce și amar, parfumul caracteristic de pe coasta de miază-zi a Omului! De altfel flora pitică a acestor ultime înălțimi răspândește aproape toată un parfum de migdale amare, care e cel mai pronunțat la ochiul-șarpe-lui, — *Eritrichium terglouense* —, o rudă a myosotisului. Această floricecă crește, pe creste, pe marginea prăpăstiilor, în pernițe de frunze mititele catifelate, cenușii-verzui, acoperite cu stelule de un albastru.

deschis atât de imaterial, încât îți pare numai o lumină,
iar inimioarele steluțelor sunt de aur.

Și când toate aceste minuni s'au dus, pădurea ne
dăruește încă buchete mândre de năvalnic — ferigă —,
de ederă și de rugi-de-mure.

ANOTIMPURILE

Când e bine să te duci la munte?
Totdeauna. Nu e anotimp, care ar putea să-ți închidă drumul spre înălțimi. Pentru adevăratul drumeț nu există vremea „rea“, fiindcă el știe să iubească natura sub toate înfățișările ei. Apoi ploi, vijelii și zăpezi le poți găsi în regiunile alpine și în mijlocul verei, deci trebuie să fii totdeauna pregătit pentru ele, materialmente și moralmente. Forța morală a turistului este armonizarea sufletească cu natura; sufletul său trebuie să fie atât de apropiat de natură, încât nici una din manifestările ei să nu-i pară străină sau dușmănoasă. La această armonizare îl va ajuta înainte de toate simțul estetic. Indată ce suntem în stare să vedem și să pricepem *frumusețea* unei furtuni, unei zile înegurate, contactul sufletesc cu natura este stabilit și nu se mai poate rupe. Atunci vom fi izbiți, și în cele mai năprasnice vremuri, de amănuntele pitorești ale priveliștei sau chiar ale lipsei de priveliști!

Mi-aduc aminte de un potop de câteva zile în munții Negoiului. După mai multe ceasuri de urcuș și de coboriș peste stâncăria uriașă a trei sau patru munți, — Negoiul, Laita, Lăițelul și Doamnele, — pe când apa ne gâlgâia subt picioare și subt mâini, căci din când în când era nevoie să ne slujim și de mâinile noastre, ajunserăm în mândra căldare a lacului Bâlea,

dar nu găsirăm acest mărgăritar al munților Făgărașului decât o clipă: un colț de oglindă neagră lucioasă în care se prăvălea o limbă de zăpadă albă. Apoi perdelele dese de negură șterseră iarăș tot. Prin ele umblarăm, pe cărăruia bătută dealungul malului, recunoscând cântecul sonor al apei, care din lac sare în adâncă vale a Bâlei, trecurăm apa pe pietrele late cu „marchirul roș“, care-ți arată drumul, până dădurăm de altă potecă acuatică, ce ne duse pe o peninsulă, la mica zidire de piatră sură a adăpostului. Dar greaua ușă de fier a „hitei“ era închisă! Călăuza uitase cheia acasă, la Porumbacul-de-sus! Un voinic trebui să mai facă o cale de două ceasuri până la casa de adăpost mai mare, care se află mai jos în vale, ca să ne aducă de acolo o altă cheie.

Uzi și nemâncați ne așezarăm pe niște pietroaie lângă zid, ca să ne ferim de vântul care se juca prin căldare, făcând să fiarbă negura albă în rotocoale mlădioase. Ce e drept, o fiertură cam rece! Din când în când numai un colț al maramelor plutitoare se ridica și ne arăta apa tot mai neagră a lacului. Venisem dela Sinaia, o cale lungă, și ne dădeam seama că nu era să vedem mai mult decât atât, căci vremea de ploaie și de vijelie se așezase deabinele. Dar era nespus de pașnic, de solemn, aci sus, în singurătatea albă! Și apoi știam că eram lângă lacul nostru iubit, că-i respiram mirosul răcoros, că-i auzeam micile valuri șoptind printre pietrele malului. Il văzusem și în vreme de soare, plin de lumină verde, și în nopți senine, pline de stele mari, care se răsfrângeau în el. Ochii noștri zugrăveau acum aceste amintiri pe pânza albă întinsă pretutindeni, împreună cu chipurile tovarășilor cu cari mai petrecusem ceasuri de veselie, de entusiasm și de discuții serioase pe malurile lacu-

lui Bălea, — amintirile sunt un mare farmec al excursiilor făcute de mai multe ori, — și deci ceasurile lângă ezerul nevăzut erau armonioase și ele, ba întăreau chiar legătura noastră sufletească cu acest loc încântător, arătându-ni-l într'o nouă și tainică înfățișare. Cu o astfel de mentalitate turistul nu face nici un drum fără mulțumire și fără folos. El nu-și va pierde cumpăna, ca un domn pe care l-am întâlnit odată la casele de adăpost pe Negoiu, pe un timp ploios. Intr'o clipă de înseninare acest domn pornise vijelios ca să apuce vederea de pe vârf: era a treia oară de când venea, și încă dela Oradia-Mare, în acest scop, și nu izbutise nici de astă dată. O furtună ne-bună se deslănțui, și domnul fu nevoit să se întoarcă. El intră în casă strigând mânios: „Pe mine Negoiu nu are să mă mai vadă nici odată!“ Cum oare a putut Negoiu să supravețuiască acestei osânde?!

Mi s'a întâmplat și mie să umblu trei-patru zile pe un masiv de munți încă necunoscut, — munții Câmpulungului, Ezerul și Păpușa —, și să nu văd nimic. Nostim era momentul când, pe un plaiu bătut de vânt și de ceață, toți tovarășii se strânseseră împrejurul hărții, căutând să descurce drumul spre lac. Dar una era harta fără negură, și alta peisajul ascuns în nori. În sfârșit, încordând toate instinctele noastre muntenești, am izbutit să găsim frumosul ezer fără fund, cum îi zic ciobanii. Când ajunserăm în marginea de sus a căldărei lui, negura se deschise, și-l văzurăm sclipind între zidurile de stânci de o parte și pășuni grase de cealaltă; într'un vâlcet deasupra lui câteva limbi de zăpadă se'mbinau cu perne înflorite de smirdar. Abia așezarăm corturile și vijelia începu din nou. Apoi furtunile se ținură lanț, până ajunserăm, a treia zi, în valea Tâmașului, apucând

direcția Zărneștilor. Tot ce mai „văzurăm“ în drum era fundul văii Dâmboviței superioare, un desiș încâlcit cu talpa căptușită cu nu-mă-uita și cu fragi. Totuși nici unul din noi n'a jurat acestor munți uitare veșnică, ci dimpotrivă așteptăm clipa să ne întoarcem acolo, chiar dacă am fi primiți și a doua oară cu potoape.

Fiecare anotimp își are farmecul său deosebit. Mi-ar fi greu să stabilesc o gradare de frumusețe între ele, afară numai pentru unele amănunte.

Astfel, lumina de toamnă este cea mai strălucitoare; ți se pare atunci că privești printr'o prismă de cleștar; reliefurile peisajului este întărit, amănunțele sunt mai bogate, și liniile, de care mi se par înconjurată lucrurile, au o luminozitate puternică. Lumina toamnei este sărbătorească, prevestitoare de înaltele trepte de strălucire, pe care ochiul nostru omenesc nu poate încă să le perceapă.

Primăvara este fără pereche pentru frăgezimea și vitalitatea vegetației.

Florile se ivesc unele după altele, ca valurile unui râu grăbit, care se revarsă pe pământ, peste tufișuri și peste pomi, iar în aer plutesc nori de miresme răco-roase și tinere, împreună cu cântecul păsărilor. Sonoritatea e deosebită: sunetele se prelungesc molcome, înduioșate. Izvoarele înviate, tălăngile turmelor și be-hăitul oilor fac parte din polifonia primăverii.

Vara nu are nici lumina toamnei, nici coloritul fraged al primăverii; poenele și frunzișul pădurilor sunt de un verde uniform. În schimb, zilele au o blagoslovită lungime; nu e nevoie să te grăbești; poți să faci drumuri și popasuri lungi, poți să stai ceasuri întregi culcat pe o culme, unde ți se pare că simți cum se'n-vârtește planeta, să stai cu ochii la cer, mângâiat de

soare, întorcând câteodată obrazul și în spre scoarța îmbălsămată a vegetației pitice, plină de acelaș puls ritmic și puternic al vieții ca lumile și ca vinele tale. Și apoi poți petrece afară și nopțile, lângă un foc, se'nțelege, căci la munte nopțile sunt totdeauna răcoase. Pădurile și florile încălzite peste zi umplu atunci aerul cu răsuflarea lor rășinoasă și plină de dulceața mierei. Nu-ți vine să dormi, ca să nu scape conștiinței tale vreo undă de miresme. Și te farmecă stelele, iar dacă se ivește și luna, îți zici că somnul e o pierdere de vreme.

De câți va ani încoace pricepem și frumusețea turismului de iarnă. Aceasta este o descoperire tot atât de mare ca descoperirea munților la începutul secolului trecut. Până ce *Rousseau*, *Goethe*, *Schiller* și apoi *Ruskin* s'au închinat sufletului munților, omenirea urma pilda dată de mentalitatea greco-latină, care nu vedea în munți decât niște forțe înfricoșate și mai mult vrăjmașe oamenilor. E adevărat că reședința pământescă a zeilor era pe culmi, dar asta era tocmai dovada inaccesibilității lor; și apoi, subt culmi, se afla intrarea în Hades și locuința duhurilor rele. Tot ce era grav și măreț în natură copleșea și înstrăina pe privitori. *Liviu* vorbește de „groznicia (foeditas) Alpilor“. Romanilor le plăceau peisajele rodnice, cu linii dulci; și până în secolul al XVIII-lea omenirea nu ieși din gustul lor. Singurul studiu istoric complex, — cunoscut mie —, despre desvoltarea târzie a legăturii noastre sufletești cu munții, se află în istoria moravurilor Romei de *Ludwig Friedländer*, (vol. I. cap. 7, pag. 433—437). E firesc că adevăratul alpinism să se fi născut în Elveția. Dar și acolo izvorul lui de baștină a fost botanica. *De Saussure* a fost cel dintăiu inițiator al măreției ghețarilor. Un alt scriitor

genevez, *Töpffer* (1799—1846), observă că admirația lui Rousseau se opriese la regiunea subalpină, pe care o întrecuse numai odată în descrierea pusniciei dela Meillerie. Iar de Saussure, în 1787, se urcase pe Mont Blanc, care nu fusese călcat pân'atunci de nici o ființă omenească, și rămăsese chiar nebotezat. Într'un atlas elvețian din anul 1769 el nu era indicat sub un nume propriu, ci legenda explicativă la locul unde se aflau „les glaciers de Faucigny“ glăsuia:

„Aci sunt munții de gheață groasnici, numiți ghetari, glaciers, montagnes glaciales“. De Saussure fu cel d'întăiu care făcu o descriere entusiastă a acestor munți, și cuvântul lui cald, bogat și pitoresc deschise ochii lumii. Căci la început e totdeauna cuvântul! Fără sămânța lui spirituală nu incolțește nici o pricepere. „Experiența“ singură nu are nici o putere deșteptătoare. Omenirea cunoștea existența Alpilor „prin experiență“ de mii de ani, dar nu știa că sunt frumoși decât după ce câțiva inspirați strigară: „Aflați că ceea ce priviți e raiul!“ — un raiu de linii mărețe, de culori, de lumină, de flori, de ape străvezii, un raiu neprihănit dătător de sănătate trupească și sufletească.

Cine îi inspirase? Fără îndoială Acela care luminează și pe marele mistic, *Swedenborg*, a cărui mărturie e mulțumitoare pentru orice suflet de alpinist, fie teozof sau numai un iubitor al munților, în stare să se bucure de o comparație poetică.

Învățăutul inginer *Swedenborg* a trăit dela 1688 până la 1772, deci într'o vreme când înțelegerea pentru Alpi abia mijea ici colo în lume. Timp de un sfert de veac îi fu dat să aibă legături strânse cu regiunile spirituale despre care ne-a făcut o descriere amănunțită, aproape o geografie, de altfel foarte rece, fără frumusețe de stil; *Swedenborg* nu era un imaginativ. El ne spune că

aceste regiuni sunt împărțite în trei sfere, a căror aparență corespunde cu aparențele de pe pământ, — pământul fiind numai un fel de răsfrângere a lumii spirituale, — iar din acele trei sfere sau raiuri, cea mai aproape de Divinitate, împărăția cerească, cum îi zice el, are aspectul munților! Iată pasagiul din cartea lui Swedenborg.

„Cerul și iadul“: „Ingerii din împărăția cerească a Domnului locuiesc mai ales în locuri înălțate care au forma unor munți. Ingerii din împărăția spirituală“ — treapta mijlocie din erarhia duhurilor — „locuiesc pe dealuri; iar ingerii cari stau în locul cel mai jos din cer, locuiesc în ținuturi care au înfățișarea unor grămezi de stânci. Aceste lucruri există prin analogie, pentru că valorile interioare corespund cu ce e mai înalt, iar lucrurile exterioare cu ce e mai jos. De aceea munții înseamnă dragoste cerească în sfânta Scriptură, dealurile înseamnă dragostea spirituală, iar stâncile credință“.

„Munții înseamnă dragostea cerească“, adică cea mai înălțată, cea mai rodnică, dragostea cea creatoare. Legea veche a fost dată omenirii pe vârful unui munte. Cuvântarea lui Christos care cuprinde toată legea nouă se numește: predica de pe munte.

Descoperirea frumuseței alpine a fost o izbândă a duhului asupra materiei. Nu în înțelesul banal și supărător pe care unii îl dau „victoriei“ lor asupra unui vârf de munte, zicând că l-au cucerit când au izbutit să se cațăre de stâncile lui. Ci înfrântă a fost materia omenească a aceluia, care s'a avântat cel d'întăiu pe culmi, purtat numai de dorul frumosului și înfruntând pentru el toate greutatețile trupești și toate primejdiile.

Această izbândă sufletească s'a întregit astăzi prin

sportul de iarnă. Cine se gândia acu douăzeci de ani la turismul de iarnă? Indată ce cădea zăpada, munții se preschimbau din nou într'o regiune de teroare antică. Două scândurele lungi, legate de picioare, slujindu-ne drept aripi, ca să sburăm peste nămeții cei mai mari, ne-au apropiat iară de înălțimi și ne-au deschis un raiu alb, sclipitor, plin de taine uimitoare, chiar în locurile cele mai cunoscute. Zăpada și ghiața schimbă liniile și nivelurile, și transparența atmosferei apropie lucrurile depărtate. De unde, în timpul verei, nu zărim munții Făgărașului, de pe Bucegi, de cât ca o umbră albastră, deosebim, iarna, toate culmile acestui șir. Minunat de strălucitor este jocul culorilor la apus de soare, și luna, văzută de pe înălțimi, răsare adeseori într'un cer verde. Iar codrul înzăpezit cu izvoarele care gâlgăie ușor sub zalele lor străvezii de ghiață, îți umple gândul cu liniște dumnezeiască. Farmecul unei zile de iarnă luminoasă e mai transcendent, mai imaterial decât al verei.

În Carpați, unde n'avem ghețari, una din arătările cele mai sărbătorești ale naturei se vede mai ales iarna în toată fala ei. E *Alpenglühn*, radiarea Alpilor, feeria razelor piezișe ale soarelui care apune. Adaog aci, că poziția piezișă a capului mărește luminozitatea culorilor priveliștei; aplecându-ne trupul, fie la dreapta fie la stânga, cu capul cât de jos, vom vedea coloritul mai aprins, lucind ca un curcubeu. În valea Prahovei radiarea munților nu se vede bine decât dimineața, fruntea masivului fiind expusă la răsărit. Într'o zi de iarnă am văzut cea mai strălucită radiare de pe muntele Postovar, — micul nostru Rigi, prin așezarea lui singuratică spre Nord de Bucegi, căreia i se datorește, de pe culmea lui, o vedere panoramică întinsă. Am ieșit în acea dimineață din casele de adăpost atât

de bine întreținute ale vrednicului de laudă S. K. V. (Siebenbürger Karpathen Verein), într'o lume, unde, pe pământ, nu era nici un pic de culoare decât cea albă. Un strat de zăpadă feciorelnică îmbrăca tot, crăcile ca și trunchiurile brazilor, iar în chenarul acesta neprihănit, larg deschis înaintea caselor, ardea, învăluit, într'o văpaie trandafirie, tot zidul măreț al Bucurilor.

APĂRAREA MUNȚILOR

Elvețienii sunt cei mai îndrăsneți și cei mai geniali ingineri „de munte“. Tipul inginerului care înfruntă toate greutățile clădirii unui drum de fier spre culmi, este un tip de predilecție al literaturii elvețiene, pentru că energia și puterea lui sunt o dovadă de înrudire cu Alpii. Dar autorul arată totdeauna și cealaltă față a problemei: vrăjmășia țaranului împotriva orașanului, învățat dar fără suflet, care îndrăznește să turbure sfânta pace muntenească, și apoi noua și înfricoșata învățătură ce o capătă omul cu carte pe înălțimi, când muntele dă odată din umerii săi titanici și prăvălește de vale toată opera omenească. Cu cât deschiderea văilor locuite, — prin trenuri electrice —, îi e simpatică Elvețianului, cu atât îi e scârbă de mijloacele mecanice care duc omenirea mai sus. Cu instinctul lui sănătos, el pricepe că funicularele sunt înjgheburile unor vânători de tantieme, — din fericire totdeauna desamăgiți după o vreme —, și că nu sunt de nici un folos pentru alte soiuri de oameni; mai ales de nici un folos moral, ci dimpotrivă ele aduc printre populația simplă și harnică din fundul văilor roiuri de trântori, cari nu trec fără fel de fel de stricăciuni. Publicul, care se lasă cărat de un tren până în creerii munților, nu e în stare să simtă sufletul lor. N'ai decât să ascuți conversația într'un funicular. Acolo nu domnește

evlavie drumețului în prezența naturii! Trenul nu duce altceva spre vârfuri decât tot snobismul și toată prostia orașelor, și le coboară de vale neschimbate. N'am auzit pân'acum ca unul dintre acești călători să fi scris vreo operă inspirată despre minunile văzute din fereastra vagonului.

Mi se va opune obișnuitul argument mișcător, al bieteii ființe, care nu e un trântor, ci un iubitor al naturii, dar care, fiindcă și-a rupt un picior sau a ajuns la vârsta de nouăzeci-și-șase de ani, nu mai poate urca muntele pe jos. Și văzându-mă neînduplecată, bunul filantrop, care are grija sentimentelor alpine ale infirmului sau ale babei, va striga că sunt o egoistă, căci vreau să păstrez pentru mine singură raiul munților. Ii voi răspunde atunci că, dacă, după vrerea lui Dumnezeu, mă voi așeza și eu, cu vremea, în rândul infirmilor sau al babelor, nu voi admite ca pentru *un* infirm sau *o* babă, adică pentru unica mea persoană, să se strice, să se rănească, să se batjocoască un munte. Cu cât îl voi fi iubit mai adânc, cu atât voi dori mai mult să rămâie neatins și neștirbit. O dragoste care nu e obiectivă nu e adevărată dragoste, ci numai o poftă egoistă, care caută să reducă la măsura ei pitică cele mai mari și puternice frumuseți. Adevăratul alpinist are simțul proporțiilor, pentru că e obișnuit să se uite departe, să măsoare distanțele, să socotească înălțimile cu ochiul; perspectiva orașanului întrece rare ori doi sau trei km. pe când drumețul vede, de multe ori, unde va ajunge, umblând mereu, mâine seară; orizontul lui se'ntinde peste văi, râuri, sate și orașe depărtate. El e învățat să privească lumea de sus, de unde trenurile par niște omizi cu un fulg alb în cap și târgurile, noaptea, un mic cuib de licurici. Apoi el e obișnuit și cu alte

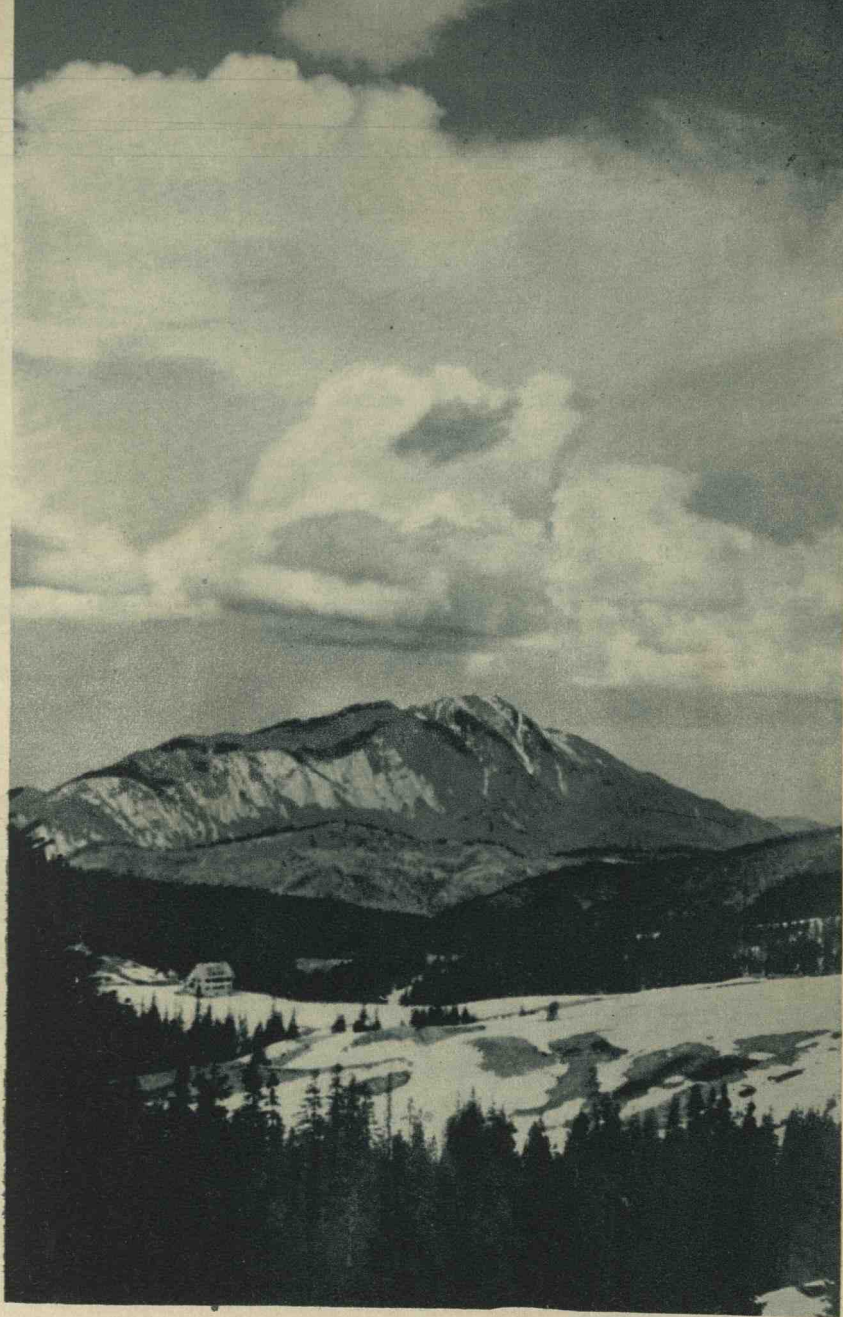
privești, unde nu mai sunt nici trenuri, nici case, și unde gândirea lui învață cărări neumblate și tainice, care-l depărtează chiar de sine însuși.

Adevăratul alpinist trebuie să iubească munții atât de mult, încât, după ce a trecut prin stadiul pasiunii necoapte și neechilibrate, iubirea lui să se spiritualizeze: să-i aibă pe munți în suflet, cu toate florile și pădurile, cu apele și vânturile, cu zilele și cu nopțile, cu soarele, cu luna și cu stelele, cu tâlcul lor dumnezeesc și veșnic.

Prin urmare, dacă adevăratul alpinist se ridică chiar în Elveția, unde într'un singur canton sunt până la două sute de ghețari, împotriva funicularelor, alpinistul român are datoria să apere din răspuțeri pumnul nostru de munți. Un pumn în comparație cu Elveția, așa cum Elveția e numai un pumn de munți față de Himalaia!

Sufletul Bucegilor ar fi cu desăvârșire otrăvit prin „cumpania“ — vorba lui Ioniță Chioru — pe care funicularul ar sui-o pe culmi. Dacă chiar în străinătate, unde s'adună mii de călători din toate părțile lumii, nu se găsesc în aceste trenuri, — afară de ipoteticul infirm și de ipotetica babă, foști amatori de turism —, decât oameni aproape fără simțire față de natură și cari nu se urcă decât ca să zică apoi c'au fost și ei p'acolo, pe când aliniștii evlavioși fug cu groază de funicular, ne putem lesne închipui ce fel de nesimțitori s'ar urca la noi, unde turismul e încă în față! Un funicular ar știrbi pășunile și ar desagrega coastele; căci munții noștri nu sunt vulcanici, și conglomeratul lor se fărâmă și se surpă ușor. Se înțelege că cheltuielile enorme pentru consolidarea unei astfel de căi ferate nu s'ar acoperi niciodată prin produsul unui „sezon“ scurt de vară. Deci întreprinderea ar fi o greșală și economicește.

Drumeților, apărați-vă munții!

POSTOVARUL „micul nostru RIGI“

Col. foto. O. N. T

DUHUL MUNȚILOR

ilosoful elvețian *Frédéric Amiel* spune în opera sa postumă „Fragments d'un journal intime“: „Un paysage est un état d'âme“. S'ar putea traduce după înțeles: fiecare priveliște are un duh individual. Nu știu dacă Amiel s'a gândit la altceva decât la caracterul pitoresc al peisajelor, care poate fi eroic sau dulce, tragic și violent sau visător și liniștitor, și așa mai departe, trecând prin toată gama simțirilor, — de bună seamă numai pentru cel care *știe* să prindă înțelesul și melodia liniilor. Dar mi se pare că această melodie are încă un alt rost și mai adânc. Aș zice că fiecare priveliște este *rezultatul* unei stări sufletești, însă nu individuale, ci colective. Adică ceace se spune de înrâurirea latitudinii, a climei, a configurației solului asupra temperamentului popoarelor este exact, dar tocmai în sensul opus celui curent. Căci —: la început este cuvântul, adică gândul, spiritul. Din el izvorăște materia. Aceasta este legea unică, universală, cosmică. Așa dar, duhul fiecărui popor a ființat în regiunile spirituale sau ale gândirei, înainte să se fi încarnat într'un anumit loc pe pământ. Sosind în acest loc, duhul poporului și-l făurește după chipul și asemănarea sa. Și lucrul nu e mai improbabil sau mai fantastic decât faptul că fiecare om își face casa așa cum îi place, sau așa cum poate. Puterea care

făurește aparența solului unei țări este ocultă pentru perceperea noastră încă puțin evoluată, dar cu atât mai mare decât aceea care ridică cu brațele o locuință individuală sau vreo altă clădire.

Privit din acest punct de vedere, duhul românesc ne uimește prin varietatea și bogăția sa. El și-a întocmit o țară, în care se desfășoară toate soiurile de priveliști, dela marginea mării până la culmile alpestre. El și-a făurit visătoarele și puternicele bălți dunărene, cu năprasnicele lor anotimpuri: iarna, când pe înghețatele întinderi umblă numai viscolul și lupii și — contrastul e curat românesc — blândește oițe cu harnicii lor ciobani; primăvara cu uriașele-i revărsări, când Dunărea se unește cu balta, încând pădurile de sălcii, care răsună de cântecul privighetorilor, iar plaurii — insulele plutitoare din ezerele mai mici — se acopăr de flori; vara cu căldurile ei grele, născând roiuri de țânțari dătători de friguri. Toate au proporții mari, primordiale în baltă, dela găză și gândac până la pește și până la nuferii, cari, în inima pădurilor de sălcii, înstelează unele ochiuri de apă cu petalele lor lungi și ușor trandafirii.

Bărăganul are acelaș temperament climateric, când poetic și când violent, când darnic, răspândind belșugul peste hotarele țării, și când aproape ucigaș prin căldură sau prin frig.

Apoi vine brăul minunat al dealurilor, împletit din păduri, vii, livezi și ape curgătoare, cu aerul dulce și luminos, cu clima potolită și orizonturi care se schimbă mereu împrejurul drumețului. O regiune blagoslovită, plină de duhul blândeței. Ca și celelalte însă, ea este și plină de primejdia bogăției cea înăbușitoare de suflete.

Dar în depărtare, în mijlocul ținuturilor românești,

se ridică turnurile de veghe, cetățile idealului, — vorbesc de un ideal curat spiritual. Ori cât de orbit de patimi ar fi un neam în aceste vremuri ale agoniei materialismului, o agonie lungă și sălbatică, pentru că forțele negre știu că înfrângerea lor se apropie, și se luptă cu disperare ca să mai păstreze o clipă stăpânirea pământului, cât de înspăimântător să fie asaltul acestor forțe, — munții veghează! Munții sunt dovada dorului și puterii de înălțare a unui neam. Câtă vreme el nu se clatină, acest neam își păstrează putința de dezvoltare, adică de propășire morală.

Nu e nici un loc în munți, care să nu-i fie drag adevăratului drumeț; dar sunt unele locuri al căror suflet îi e mai aproape, fie că el s'a dus acolo de multe ori, fie numai odată.

Numai odată am fost în munții Retezatului, dar mi-a rămas la inimă muntele Bucura. Nu cred să fie un altul în șirul Carpaților împodobit cu atâtea lacuri, — tăuri, cum se zice acolo, probabil după ungureșcul *tò, lac* —. Dacă nu mă'nșel, sunt vreo douăsprezece sau patrusprezece, începând cu ezere mai mici, — 5-7 m. diametru —, sus de tot, în stâncăria neagră a Cioartei. Cioarta este un zid dințat și sălbatec între masivul Bucurei și un altul, al Zănoagei.

Pe treptele văii care coboară subt el sunt înșirate tăurile. De pe unele locuri poți vedea trei sau patru ezere, deschizând tot mai largi ochii lor limpezi și adânc visători, cari mai jos, la marginea pădurilor, sunt sprâncenați și adumbriți de jnepenii scunzi și de cei dintâi brazi înalți; iar firul care leagă această salbă de nestimate e tors din cascade cântătoare. Ezerul cel mai întins nu atârână însă de salba din valea Cioartei; ca un giuvaer de mare preț el stă singur într'o altă vale apropiată, subt vârful Bucurei. Lun-

gimea lui, — am măsurat-o numai cu privirea, e cam de doi kilometri și jumătate, lărgimea poate de unul și jumătate. Așezaserăm cortul nostru, la margine, pe o pajiște cu iarbă scurtă și deasă. În lunga oglindă lucitoare a lacului se răsfrângeau vârful pietroase dimprejur. Singurătatea era nespus de tihnită și de gravă; liniile creștelor înconjurau valea din toate părțile. Un loc pentru concentrarea și adâncirea gândurilor. Spre seară luciul apei fu spart ici colea de săriturile păstrăvilor; tăcerea era atât de desăvârșită, încât auzeam chiar zgomotul ușor pe care-l făceau micii vânători de muște. Apoi un zâmbet trandafiriu trecu pe fața stâncoasă a Bucurei, și tăul, așternut la picioarele ei, îi răspunse printr'un zâmbet și mai luminos

Alte lacuri fermecătoare sunt cele răslețite de alunzul munților Făgărașului. Aproape toate sunt așezate la aceeași înălțime — 2000 m. Fiecare are duhul său deosebit. Cel mai încruntat este ochiul rotund al Călțunului, în căldarea abruptă dintre munții Negoii, Călțun și pragul care duce spre Laita; cel mai surâzător e lacul Caprei, într'un cerc larg deschis spre miazăzi, sub vârful Vânătoarei lui Buteanu. Între aceste două lacuri, — patru ore de drum dela Călțun, și numai una dela Capra, — se află într'o căldare deschisă spre miază-noapte, minunatul ezer al Bâlei. El e cel mai mare din masivul Negoiiului. Zidul de munți care-l înconjoară e adânc crestat, mai ales spre un vânturiș, al cărui cântec dulce pare însuș glasul fermecat al singurătății, când șezi liniștit și-l asculți în tăcerea serei. Circul larg are și o parte ierboasă, care se întinde dela zidul dințat până la lac; iarba e scurtă, deasă, mătăsoasă și plină de flori, nu-mă-uita, saxifraga și, mai târziu, cel mai bogat omeag cu tulpina scurtă. N'am venit niciodată destul de timpuriu, ca

să văd înflorite pernele de smirdar împrejurul apei! O potecă, datorită picioarelor păcurarilor, cum se zice acolo, și turmelor, șerpuește pe marginea ezerului, urmând înmlădierile malului, care alcătuește golfuri și peninsule în miniatură. Pe cea mai mare, harnica societate carpatină din Transilvania a clădit o casă de adăpost de piatră sură, în a cărei odaie unică am petrecut multe zile încântătoare. Zile de potop și și vânt, când pe fereastra deschisă în spre lac nu se vedea decât albeața de nepătruns a negurei, iar, înaintea ei, pe pervaz, un pahar cu două căldărușe mari, albe și ele, o raritate botanică! Și zile de soare, când ne plimbam împrejurul lacului, sau mai bine zis ne așezam și ne culcam în toate golfurile, pe toate peninsulele, ca să ne pătrundem de frumusețea fiecărui colț, să-i descoperim sufletul, când în tăcere, când cercetând problemele firei în discuții lungi. Ceeace nu ne împedică să ne îndeletnicim seara cu cele mai fantastice copilării, când eram în număr destul de mare, adică de șase. Atunci dădeam un bal, vestitul bal al Bălei, din care unul s'a sfârșit cu o figură de cotilon cu totul genială: am ieșit pe fereastră și am aruncat în lac niște focuri bengale. Iar sfârșitul sfârșitului era încă un sfert de oră de reculegere pe banca așezată sub fereastră și care, din această pricină, fu numită banca gândului. Ședeam și tăceam, sau vorbeam rar, cu glasul pe jumătate, simțind mai mult lacul care se'ntindea întunecat înaintea noastră. Călăuzele, în cap cu simpaticul Gheorghe Chicu din Porumbacu-de-sus, se culcaseră de mult în compartimentele de lemn suprapuse, lângă zid, la dreapta ușei de intrare, iar noi, apoi, pe luxoasele saltele de paie, în sacii noștri de excursie, dealungul zidului din fund.

Pe când, în căldările lacurilor, ne simțim mai ales aple-

cați la concentrare și la adâncirea chestiunilor transcendente, și privim la apa străvezie, când lină, când încrețită în valuri mici sclipitoare de trecerea vântului, cum am privi la tainicile oglinzi indiene ce-ți arată faptele ființelor la care te gândești, — sunt alte locuri, cu orizonturi întinse, unde sufletul privitorului își deschide aripile și, simțindu-și puterea, încearcă un zbor departe, un zbor cuceritor.

Printre aceste locuri din urmă e movila în fața casei de adăpost subt Negoiu. Movila e acoperită cu mușchiu, cu iarbă, cu afine și cu brădet. La spatele ei se deschid, despărțite printr'o sălbatecă coamă împădurită, valea Sărăței, care urcă la Negoiu, și valea Șerbotei. Amândouă răsună de vuetul puternicelor cascade. Șerbota și Sărata cântă pe două glasuri și cu multe modulații. Nu știu dacă debitul de apă al torențelor este inegal, dar, chiar dacă nu bate vântul, cântecul lor e când mai încet, când mai tare, când mai grăbit și când mai domol. Cu acest concert la spate privești de pe movilă, unde sunt bănci și mese, în spre încântătoarea țară a Făgărașului, privești ca de pe un ceardac, căci zidul munților se prăvălește aproape perpendicular în șesul Oltului. Cam în mijlocul peisagiului, trecând printre câmpii și sate, și însoțit pe malul celălalt de un șir de dealuri cu linii dulci, se vede șerpuiala luminoasă a râului. La apus de soare Oltul lucește roșu și se deosebește încă multă vreme în umbra vânăță și catifelată a amurgului.

În Bucegi nu știu care munte mi-e mai drag, fiindcă cunosc aproape toate minunile și toate taințele lor, izvoarele, vâlcelele și jghiaburile ascunse, brânelor spânzurate, pereții de stânci care răsună, și liniștita măreție a podurilor, subt toate înfățișările de zi și de noapte, de vară și de iarnă, în tăcerea nămeților și în

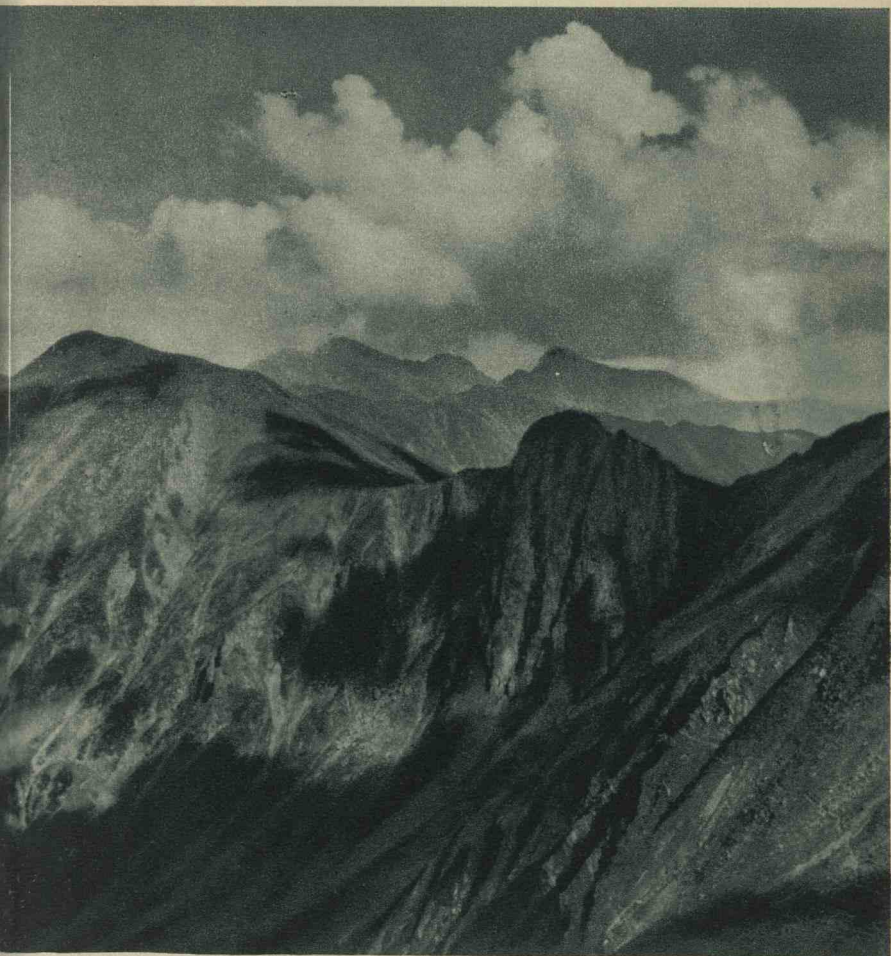
vibrarea cântecelor ciocârliilor de munte. Deci alegerea mi-e grea.

Mi-e drag Vârful-cu-dor pentru urcuşul lui lin printre păşuni, — singurul urcuş de care ne putem sluji şi iarna, — pentru frumuseţea culmei lui în formă de triunghi. Această culme mi-a făcut odată un dar. Urcam printre pernele de muşchiu, de afine şi de smirdar, ultima coastă, care se îngustează repede spre vârf, când o umbră îmi trecu peste cap şi auzii un şuerat de vânt scurt şi sonor. Uitându-mă în sus văzui un vultur, care se ridicase tocmai de pe culme: prin aripile lui falnice şuerase aerul. Iar când ajunsei sus, găsii pe pământ o pană frumoasă, castanie închisă la vârf cu puţin alb mai jos. O păstrez şi azi şi mă slujesc de ea ca toc de scris. Când scriitorul Visarion o văzu pe biroul meu, îmi spuse că e pana a şasea din aripa dreaptă. De pe culmea Vârfului-cu-Dor se vede, spre miez-noapte, întinderea lată a podurilor, caracteristică pentru Bucegi, până la celălalt capăt al masivului; se mai vede că masivul este un fel de elipsă de creste împrejurul văii Ialomiţei, care, începând de dedesubtul vârfului Omului, coboară prin mijlocul elipsei. Iar în spre miez-zi, blajinul şi primitorul Vârful-cu-Dor se prăbuşeşte într'un zid stâncos, brăzdat de minunate brâne de brazi. Cu toată hoinăreala mea de ani îndelungaţi, nu cunoşteam decât partea superioară a acestor brâne, — atât de bogati sunt Bucegii în frumuseţi tainice —; m'am luminat acum printr'un studiu datorit Domnului Mihai Haret despre Colţii lui Barbeş, vechiul nume al Vârfului-cu-Dor. Aflând din acest studiu despre un brâu din codru care trece pe lângă un zid neted de stâncă împodobit cu o ederă seculară, şi care duce apoi la Vânturătoare mare între Vârful-cu-Dor şi vecinul său

mai mic Vânturișul, m'am repezit acolo, luând drept călăuză pe tânărul care ciobănise pe aceste coaste, și am găsit raiul haiducilor, așa cum îl descrie Mihai Haret. Căci Colții lui Barbeș erau tainița lor în Bucegi! N'am știut asta, când am scris cartea „Haiducul“, și am așezat ascunzătoarea lor pe o coamă a Tătarului, în spre Transilvania. Deasupra pieptului de piatră, pe care urcă edera uriașă și atât de bătrână că tulpinele ei încolăcite groase ca niște trunchiuri mijlocii, sunt albe ca argintul, iar frunza e lată și fără dinți, cum se întâmplă când planta e verde, se află peștera haiducilor; dela ea pornesc șapte poteci în toate direcțiile. Nu de mult niște oameni din Sinaia s'au străduit să găsească comorile, care credeau ei mai erau ascunse acolo din vremea când haiducii stăpâneau codrii; făcându-și o scară de lemn au încercat să urce pieptul de piatră și să scormonească sub zalele verzi ale ederei. Singura izbândă a fost distrugerea unei părți a falnicei podoabe de frunze; rămășițele scării zac la poalele stâncei.

Drag mi-e și al doilea munte din șirul Bucegilor, înspre miez-noapte, Furnica cea cu pieptul lat și cu coama lungă, pașnica Furnică, cu brâne line la marginea de sus a pădurilor, și cu un mic giuvaer de stână ascunsă între brazi, pe un picior de munte ieșit deasupra văii Peleşului și în apropierea covoarelor de smirdar.

Dragă mi-e Piatra Arsă cea îngustă și prăpăstioasă. Ce mai raiu de flori de jos până sus, de pe poiana Stânei Regale până în vârful. De când munții sunt mai neumblați, florile au năvălit și pe drum; poteca largă e căptușită cu perne vinete de cimbru, cu perne albe de gușa-porumbului, — silene —, cu pernițe galbene de ruja soarelui — *helianthemum alpestre*; iar coastele sunt cascade de flori și de culori.

MUNȚII FĂGĂRAȘULUI

Foto Val. Pușcariu

Dragi îmi sunt Jepii Mari și Jepii Mici, cu podurile lor îmblănite cu jnepeni, — pinus pumilo —, pinii culcați sau târători, într'al căror desiş încâlcit să nu te bagi, dacă nu știi cărările lor naturale, căci vei fi înghițit ca de o mare de ramuri elastice și te vei sbaté mult, ca să ieși la loc luminat.

Izbitor e contrastul de culori, toamna, între verdele închis al blănei de jnepeni și aurul stins al ierbei coastelor. O limbă deasă de jnepeni se urcă aproape până'n vârful Jepilor mari. Acest vârf e spânzurat drept deasupra văii Prahovei. Ce prăpăstii mândre pe fața lui, de vreo 6—700 de metri, un prăvăliș de stâncărie sură, întretăiat de brâne verzi, unde se joacă caprele de munte. Înainte de război le puteai vedea într'o dimineață sau seară liniștită. Dar de când s'au tremurat munții de uneltele sălbatice ale oamenilor, sălbătăciunile s'au ascuns.

Din fața Jepilor mici, în spre Prahova, iese un pisc de piatră mai jos, dar de o mândrie deosebită, prea frumoasa Claie, raiul turiștilor îndrăgostiți de cățărări. Podul larg al Jepilor mici l-am botezat Podul Ciocârliilor, pentru că nicăeri cântecul lor de fericire nu umple văzduhul ca acolo, în Mai și Iunie.

Dragi îmi sunt și alți doi frați gemeni, mai înalți ca Jepii: Caraimanul și Coștila. Profilul vârfurilor lor are aceeaș depresiune în chip de șea. Iar pe fețele lor — în spre Prahova — sunt cele mai interesante văi, valea Albă, valea Mălinilor, valea Gălbinelului, o gradare de greutăți turistice. Cea din urmă este cea mai prăpăstioasă; n'o poți urca, din pricina unor săritori înalte, și e nevoie de fringhie pentru coboriș; amănuntul cel mai original este, într'un loc, un fel de balcon de jnepeni, peste care trebuie să treci, cam ca o vereriță, pe crengi, ca să ajungi de cealaltă parte

a văei, adică a văgăunei, unde „drumul“ merge înainte. Cui nu-i place, stând drept și uitându-se în jos, să vadă satul Bușteni tocmai la picioarele sale la o adâncime de vreo mie de metri, acela să nu se ducă în valea Gălbinelului. Nu știu dacă sunt mai mult de trei sau patru țărani cari vor fi cunoscând locul. Valea Mălinilor am urcat-o într'o zi pe dibuite cu o prietenă și doi oameni harnici, dar cari nu fuseseră nici ei vreodată acolo. Instinctul topografic al țăranului născut la munte e însă foarte sigur. Mi-aduc aminte de conversația care se repetă din zece în zece minute între una din noi și omul, care urca în frunte: Gheorghe, ce se vede? Mai merge înainte?“ — „Până unde se vede e bine, domnișoară. Dar nu se știe cum va fi înainte“. A fost bine până în vârful Coștilei, unde am ajuns cam la ceasurile zece seara.

Acestea sunt locurile pe care drumețul nu trebuie să le cerceteze singur. E de dorit, firește, să se desvolte spiritul turistic la noi, dar cu cât mai puține accidente. Și acolo, unde turismul, ajuns adeseori la patimă, la exagerare, pricinuește întâmplări nenorocite, nu sunt munții de vină, ci vestita prostie omenească. Cele mai multe accidente le întâmpină aceia cari pleacă fără călăuze, fără echipament desăvârșit, fără știință topografică și geografică îndestulătoare sau cu o prea mare încredere în ceea ce știu și în forța lor fizică. Prostia, amestec de vanitate și ignoranță, îi ucide, iar nu munții. Latură patetică a meseriei de călăuză în Alpi, este datoria ce o au să alerge în căutarea turiștilor cari s'au prăpădit. Această datorie trebuie îndeplinită și fără plată, ea ridică pe călăuză în rândul figurilor celor mai umanitare și mai bărbătești.

Mândrul șir al Bucegilor se isprăvește la miază-noapte cu Omul, Omul cel nevăzut decât de pe anumite

puncte de pe poduri, nevăzut, pentrucă vârful lui lat este centrul unei stele, alcătuită din șase munți convergenți. Mi-e drag Omul și-mi sunt dragi razele sale, dințatul și încruntatul Morar, uriașul de piatră răsunătoare Bucșoiu, creasta fină și mai joasă a Padinei Crucei, puternicul Țigănești, care la rândul său, se desparte în două picioare de plaiu falnice, Ciobota și Clincea, și munții ierboși ai Obârșiei. Intre acești munți se adâncesc șapte văi, unele mai grave, altele mai vesele, dar toate înflorite până sus, — ceea ce le deosebește de văile ca și de culmile aspre ale munților Făgărașului și ale Retezatului.

De aș începe să înșir zilele fericite petrecute pe aceste coame și în aceste văi și să le cercetez duhul individual, mi-e teamă că nu m'aș opri nici odată. De aceea voi alege un singur ceas din sutele trăite acolo, un ceas puternic prin jocul de lumină care mi s'a arătat atunci. Urcasem la Om prin valea Morarului, cea mai gravă din câte îl înconjoară, pentrucă pereții de stâncă, acoperiți până la jumătatea văiei cu codrii deși de molifți întunecoși, sunt apropiați; mai sus un cerdac mândru de piatră, Țimbalu, iese din coasta dreaptă; apoi vine stâncăria goală cu săritori, și numai subt vârf valea se lărgeste în obișnuitul circ glaciari. Ploua și ninge amestecat, iar pe Om ne primi un viscol cumplit. Casa fiind arsă, ne silirăm să mergem înainte, adică luarăm drumul spre Caraiman, unde se mai afla atunci un adăpost. Dar înaintea noastră fu o luptă crâncenă împotriva unei vijelii de ace mărunte de ghiață, care ne orbeau și ne înțepau obrazul, așa de tare, că eram nevoiți să ne întorcem, când ne durea prea mult, și să răsuflăm o clipă. Nu mai eram în stare să înaintăm singuri, — eram patru, două femei și doi bărbați — ne luaserăm de mâini

doi câte doi, și numai așa fu chip să înfruntăm furtuna. Călăuza, cu care umblam eu, ne zorea, ca să ne aflăm pe poduri până nu însera. Cam după trei sferturi de ceas înfricoșata deslănțuire se potoli, tocmai când ajunserăm pe începutul podurilor Coștilei, deasupra văii Cerbului, unde, întorcându-te, vezi, peste vale, culmea Omului cu perechea de stânci, una mai mică și cealaltă mai mare, iar în prelungire, spre dreapta, creasta sălbatic dințată a Morarului. Furtuna se sparse. Culmea lină a Omului, cu cele două stane de piatră caracteristice, se profila pe un cer luminos cu fețe dulci și strălucitoare de curcubeu, așa cum se colorează văzduhul, toamna, după apusul de soare, într'o radieră opalină: auriu, liliachiu și verde; iar luminozitatea acestor culori era cu atât mai mare, cu cât norii plumburii, în retragerea lor înceată, pluteau încă pe cer, grămădiți după grozavii colți ai Morarului, cari se zugrăveau negri înaintea lor. Astfel priveliștea era împărțită în două părți izbitor de deosebite: la stânga se deschidea raiul într'o zâmbire dumnezeiască, la dreapta amenința puterea întunericului, încruntatul Hades. Iar când și acesta fu iluminat, fără voe, printr'o resfrângere din rai, contrastul ajunse și mai puternic: norii plumburii se aprinseră într'o lumină galbenă de sulfur, pe cari colții Morarului se deosebeau într'o tragică negreală.

Eram uzi și înghețați, dar nu ne puteam despărți de această arătare, nu ne puteam hotări să urmărim drumul întorcând spatele acestei vedenii, câtă vreme strălucirea, dulce și biruitoare a raiului umplea zarea. Am stat acolo până începu să se stingă.

În inima Bucegilor se află una din priveliștele cele mai românești, — e Peștera Ialomiței. M'am dus acolo de mai multe sute de ori, și sper să mă tot duc.

Fiecare dată descoper alte minuni. Pe o suprafață relativ mică, se grămădesc frumusețile naturei. Iar duhul evlaviei românești s'a încuibat în schitul așezat sub bolta falnică a peșterei din muntele Bătrâna, pe malul vijelioasei Ialomițe, care, verzuie și limpede, trece vuind printr'o cheie de stâncă de vreo 200 de metri înălțime. Unul din părății cheiei e neted, iar celalt găurit de încăpătoarea peșteră. Un șir de chiliute, subt streășina de argint, — șindrila lustruită de ploii și de zăpezi — închide gura ei. În curtea schitului te primește pace, tăcere, strălucirea albă a micii bisericuțe pe fundul negru al găurei care se adâncește în munte; vâjăitul râului nu pătrunde în curte decât ca un freamăt, un fel de ison adânc și dulce. Vreo alte două chilii — locuința starițului — stau lipite de perețele din dreapta; pământul e verde p'alocurea; picăturile de pe tavanul stâncos l-au făcut să prindă mucegaiu. Iarna aceste picături alcătuiesc, strop cu strop, stâlpișori de cleștar străveziu împrejurul bisericei; unii mai lungi, alții mai scurți, stalactite care atârnă de boltă, stalagmite, care se ridică de pe bătătură, și stâlpi întregi, — când s'a lăsat un ger mare și repede —, dela tavan până'n pământ, unde stau pe un picior lat și limpede de apă închegată. Grosimea acestor stâlpi e dela 30 până la 50 de centimetri, baza lor se'ntinde într'o roată și mai largă. Văzut din fundul întunecat al peșterei, împotriva luminei care năvălește de sus, pe deasupra schitului, jocul razelor în aceste sfeșnice cu lumânări de ghiață, este o tainică feerie. Într'o iarnă, — Februarie 1916 —, se așezaseră vreo două zeci de stâlpișori și, pe masa dogarului, mutată înăuntru al peșterei: era un adevărat altar cu făclii albe lucitoare.

Atunci s'a serbat, în această lume din povești, nunta

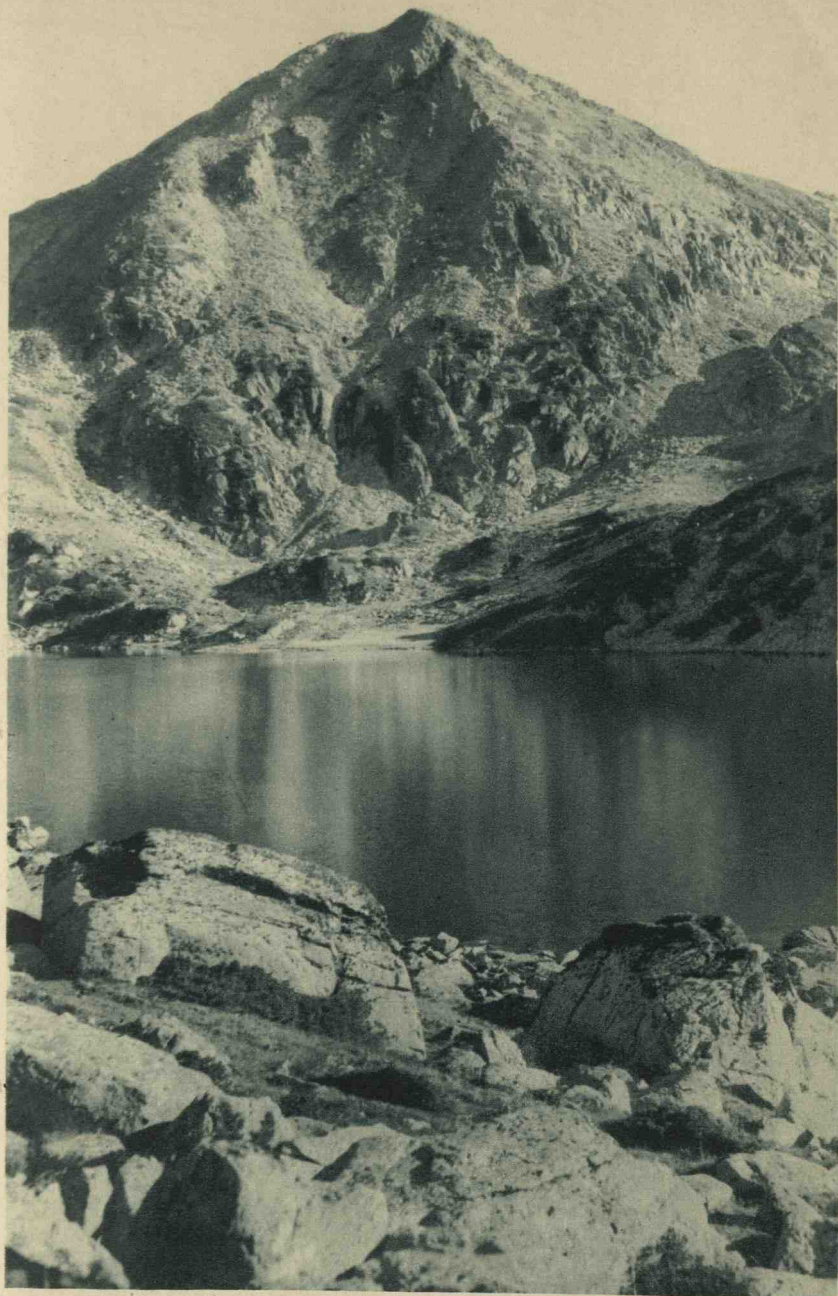
a doi tovarăși drumeți. Afară de tânăra pereche nuntașii erau un număr de unsprezece, adică nunul cu nașa încă o prietenă, și opt țărani însoțitori, cari ne duseseră merindele, lumânările și hainele de sărbătoare la Peșteră; făcusem un drum de patrusprezece ceasuri dela Sinaia, căci atunci numai mirele știa să meargă pe ski. Mai poftisem și pe cei vreo opt sau zece soldați dela pichetul de grăniceri din valea Ialomiței. Starețul fiind bolnav, nu putu sluji; dar mirele, îndreptat de bunul călugăr Mihăilă, zburase la Moroeni, și după două zile, se'ntoarse însoțit de un preot harnic și gata la slujbă; el se armoniza de minune cu avântul care adusese peste văi și munți, în timp de iarnă, mica ceată de drumeți iubitori ai Peșterii Ialomiței. Nu cred să se fi adunat vreodată în bisericile poleite de oraș oameni mai adânc pătrunși de sfânta taină a căsătoriei, decât cei cari, aplecând capetele, trecură pe ușa scundă a smeritei case de rugăciuni în creerii munților. Fratele Mihăilă împodobise cu multă grijă unicul policandru cu lumânările aduse peste culmile înzăpezite. Lumina lor neobișnuit de sărbătorească se revărsa ca o mângâiere peste zidurile albe împodobite ici colea cu petele colorate ale unor icoane de pe Sfântul Munte, peste tâmpla modest poleită, peste figura simpatică a preotului cărunt și peste tânăra pereche din fața lui, în straiiele lor de o clasică frumusețe, căci erau îmbrăcați în haine țărănești, iar fruntea miresei era încercuită cu o cununiță de brad înstelată cu prescurele. Inoptase când am ieșit din bisericuța cea făcută de oameni sub bolta celeilalte, ridicată de Dumnezeu, cu stâlpii ei de cleștar, în care se răsfrângeau licăririle lumânărilor de nuntă. Lumânările au ars toată seara în chiliuța împodobită cu brad, unde întinsesem masa, până ce însurăței le-au

după din nou la biserică: îi priviam, mișcați, de pe pragul chiliei, cum înaintau, cucernici, între bisericuță și stăreție, înspre noaptea adâncă a peșterei; și apoi micile ferestre ale naosului se luminau, — căci tinerii așezaseră lumânările la iconostas.

Virtutea creștinească și românească a ospitalității au împodobit totdeauna schitul Ialomiței, și pe vremuri, când locuiau acolo vreo șase călugări, și acum, când au rămas numai doi. Cu recunoștință îmi amintesc figurile bunilor schimnici: bătrânul dogar Ioil, un bărbat înalt, cu barbă colilie și sprâncene stufoase, al cărui ciocan neobosit înveselea curtea tăcută a mănăstirii. Cu blagosloviri ne primea, și blagoslovirea lui ne însoțea la plecare. Și niciodată n'am auzit Tatăl nostru spus în biserică, așa cum îl spunea părințele Ioil, — care, poate, numai atât știa din sfânta slujbă. Nici preotul cel mai cult, nici cel mai bun cântăreț, n'ar fi putut rosti cuvintele: „Și iartă-ne nouă greșelile noastre“ — cu o convingere atât de mișcătoare. Acest „iartă-ne“ era sguduitor prin adâncă lui pocăință. Se zvonea că părintele Ioil se călugărise, pentru că își omorâse nevasta. Totdeauna vesel era bătrânul Varsanufie, un om mărunț cu barba sură. Soarta unui alt bătrân, — să-i zicem Varlaam —, fu cu deosebire patetică. Venise la pusnicie, în neprihănită pustietate a munților, ca să scape de darul beției. Și ani de zile a izbutit să biruiască pe Necuratul. Dar iată că, într-o zi de toamnă, harnicul stareț sfinți o a doua bisericuță, pe care o clădise dincolo de Ialomiță, pe un luminiș din pădurea de brazi, un luminiș străbătut de două izvoare și scaldat de soare. Venise un episcop și mulți evlavioși, și sfânta serbare în creerii munților, împrejurul bisericeii de lemn, fu fermecător de pitorească. Dar în mijlocul atâtor fru-

museți sănătoase, atâtor dorinți de înălțare — Necuratul își vârî vârful cozii: la prasnic musafirii cinstiră cu vin și Varlaam se îmbătă. Iar a doua zi fugi, de rușine, peste munți. Mereu adâncit în rugăciuni era fratele Zaharia. În schitul nou chiliuța lui se afla lângă arhondaric; și toată noaptea se auzia lovitura surdă a frunței lui, pe podeală. Indată ce soseau drumeți bărbați, fratele Zaharia se înființa cu cartea vâmlor Văzduhului, și le arăta mai ales vama acelora cari beau tutun, căci era adânc și cu drept cuvânt scârbit, când mirosea în schit această uscăciune aprinsă. Dorul inimei sale era Sfântul Munte; s'a și dus acolo. Primitor și îndatoritor e fratele Mihăilă. El singur a rămas cu starițul lui la Peșteră în tot timpul războiului. Nu le era teamă să moară de foame, căci hrana lor atârnă de Dumnezeu, ca toate celelalte. Și Dumnezeu, i-a hrănit. Harnicul stareț muncea, ca în timp de pace, grădinile lui de zarzavaturi. A izbutit să facă acolo sus la vreo mie și cinci sute de metri, cartofi, ceapă, usturoi, ridichi de o fragezime deosebită. A săpat coastele la poalele stâncilor, a ales pietrele de var albe din huma neagră și le-a așezat împrejurul locurilor săpate. Iar florile, milioanele de flori din valea Ialomiței, gonite de săpăturile călugărilor, au năvălit din nou pe micile ziduri, preschimbandu-le în minunate chenare pestrițe împrejurul „grădinilor“.

Florile și fluturii Peșterei! N'am văzut nicăeri un acord de culori mai frumos ca acolo între fluturii de pe tulpini și florile care zboară. Ți se pare că aceste din urmă, adică, fluturii, au un simț deosebit al coloritului, când vezi că cei portocalii se așează pe cruculițe galbene aurii, cei roșii cu alb și castaniu pe felfe liliachii, cei de culoarea lămâei pe garofițe trandafirii, și cei de culoarea bronzului, pe rotoțele albe.

LACUL BUCURA ȘI VRF. PELEAGA

Foto J. Fischer

Jur împrejurul Peșterei se întinde o adevăra cunună de locuri frumoase. La cele mai apropiate, — la câțiva pași de schitul vechiu sau de schitul nou, — am petrecut nenumărate ceasuri de reculegere sau de veselie, fie singură, fie în tovărășia prietenilor. Și fiecare dată când mă întorc, regăsesc aceste ceasuri ca o comoară mereu crescândă. N'am avut tovarăș, care să nu fi fost izbit acolo de duhul păcei, fie că ședeam spre seară sau în nopți cu lună pe Colțul Gândului, — o bancă spânzurată pe o ieșitură de stâncă deasupra Ialomiței, tocmai la cotitura cheii, de unde se vede spre dreapta bolta peșterei și spre stânga un perete de stâncă perpendicular cu o linie minunat de liniștită; fie că ședeam la Piatra Focului, la capătul inferior al luminișului schitului nou, unde trece un izvor: Intre el și pieptul pietrei nu rămâne decât o fâșie de pământ lată ca de un metru și jumătate; pe el facem focurile noastre, așezăm o mescioară scundă și câteva scăunașe — lucrate pe vremuri de părintele Ioil — și întindem mesele de dimineață și de seară, dacă vremea e frumoasă, adică liniștită, — căci altminteri e totdeauna frumoasă, și când fierbe negura în păduri, sau urlă furtuna, sau ninge. Atunci luăm mesele în chilie, lângă soba cea de lut, care încălzește de minune.

La dreapta și la stânga luminișului ies din pădurea neagră de molifți culmi stâncoase, de pe care vederea se întinde în sus spre Omu, și în jos spre valea Ialomiței. Valea Ialomiței e raiul turmelor. Un covor adânc de iarbă înflorită i-acopere talpa largă, și o mulțime de izvoare aleargă de pe coaste și se aruncă în râul, care șerpuește, sclipitor, prin pășuni; fiecare din ele își croește câte un vâlcet fermecător. Cel mai bogat în întorsături, o adevărată arabească de

frumuseți, este pârâul Horoabei. Pornind de sus, din căldarea ierboasă a muntelui Colții, această apă năprasnică coboară printr'o mulțime de cheițe și de săritori până la regiunea pădurilor, unde a sculptat ba peșteri cu două ieșiri, ba arcuri de stâncă, ba un turn puternic; acest mic labirint împodobit cu mușchiu, cu o vegetație umedă, deasă, cu flori înalte, cu ferigi, e bucuria alpinistului, căruia-i place să se joace, cățărându-se de râpi, vărându-se în găurile stâncilor, sărind apele clocotitoare. Apoi Horoaba iese într'o vale mai largă, înconjurată de un semicerc falnic de pereți stâncoși, care răsar, argintii, din brâul lor întunecos de brazi. Acolo e stâna poreclită a Burlacului. Multe putine și bote' a mai făcut părintele Ioil pentru baci! Vreo două zeci de minute mai departe e stâna din Tătaru, într'o vale larg deschisă și veselă.

În sus, spre Om, mai sunt patru sau cinci bordeie și stâne, la locuri luminoase, înflorite, înconjurate de ape cântătoare.

Intr'o „pusnicie“ mai lungă, la Peștera Ialomiței, poți face în fiecare zi alte plimbări, iar când te întorci „acasă“, seara, te cuprinde atmosfera dulce a adevăratei tale vetre sufletești. Cucernic, cu glas subțire, sună clopotul vecerniei din schitul vechi; treci prin micul cimitir pașnic la poalele Colțului Gândului, unde vreo douăsprezece cruci de brad stau, unele încă drepte, altele aproape culcate în poiana înflorită, treci puntea elastică de bârne necioplite, care duce pe malul stâng al Ialomiței, urci o potecă stâncoasă și adumbrită de brazi până la Colțul Muzicei, pe care-l ocolești pe o altă podișcă și intri într'un vâlcet îngust; — acest colț l-am botezat al Muzicei, fiindcă acolo se schimbă cântecul apelor: când urci la deal, cel frumos și simfonic al Ialomiței se potolește, și, în vâlcet, se aude numai doina izvorului, care curge

din luminișul schitului nou; iar când cobori la vale, melodia dulce a acestui izvor se contopește deodată cu armonia puternică a râului. Suind prin vâlcetul strămt și plin de flori ieși în luminiș, care te primește zâmbind, fie că e încă însorit, fie că, după asfințit, o culoare trandafirie pâlpâe în aer, învălind într'o tainică luminozitate și bisericuța nouă și șirul chiliilor pe treapta de răzoare puțin mai joasă ca biserica, fie că deasupra cercului negru al molifților lucesc stele mari cu focuri de diamante, sau că se ridică luna după coroana dințată a pădurei. Iar la poalele Pietrei Focului ne primește văpaia roșie, aprinsă din vreme de călăuza credincioasă rămasă în paza gospodăriei noastre turistice; fierbe și apa de ceaiu, ne așezăm la cina de seară, mâncăm, glumim, și apoi stăm un ceas, două, sau și trei într'o fericire visătoare, cu ochii și sufletul pline de ceeace am văzut în cursul zilei și de ceeace vedem acuma la lumina focului și a lunei. Călăuza a pregătit, pentru hrana flacărei, multă cetină uscată și un buștean mare; din cetină țâșnesc stâlpi de scânteii, urcându-se ca un havuz luminos dealungul pieptului de foc înnegrit de fum; apoi se aprinde bușteanul, răspândind o dogoreală plăcută. Vorbim, discutăm, ne amintim, facem proiecte pentru alte puscării și drumuri, cântăm doine cu glasul pe jumătate sau tăcem și ne gândim. Nu puține deslegări am găsit la Piatra Focului, în tihna nopților de lună, când mă și culcam acolo. Iar la miază-noapte o figură neagră de o arhaică frumusețe de linii și de mișcări trecea încet sus, pe treapta de răzoare argintată de razele lunei, și ocolind bisericuța cu pași măsuțați, bătea toaca de lemn, întrerupându-se de patru ori pentru închinare. Izvorul lângă mine șoptea și el rugăciuni, iar din miile de flori de pe poiană, ca din niște cădelniți, ieșea cea mai curată tămâie.

STÂNCILE

De lângă dragostea obștească pentru munți, fiecare drumeț mai are una specială pentru cutare sau cutare frumusețe a naturii; unora le place mai presus de toate pădurile, altora vârfurile; în Alpi sunt mulți entuziaști ai ghețarilor, cari simt o bucurie întrăripată în clipa când piciorul lor atinge ghiața, și alții mulți, printre cari sunt și eu, iubesc stânca. Contactul cu stânca ne umple cu o fericire puternică și liniștită, și, bine înțeles, plăcerea noastră e cu atât mai mare, cu cât stânca e mai „bună“, adică mai omogenă. Atunci piciorul, genunchiul, cotul și mâna găsesc trepte, firide găuri, adâncituri sau ieșituri solide, și în om se deșteaptă un fel de voluptate a urcării, bucuria de a birui greutatea trupului său, de a-l ridica aproape în aer, căci legătura sa cu pământul este, adeseori, largă numai de câți-va centimetri. Unii simt, poate, o plăcere îndoită, dacă stânca e „rea“, mișcătoare, ușor fărâmițată, mărind astfel primejdia. În Alpi, mulți turiști se prăpădesc subț căderi de pietre, stârnite când de ploi, când de căldura soarelui după înghețul nopții, sau cad împreună cu pietrele deslipite chiar de piciorul lor. Dar patima de cățărare îi duce la pieire și pe pereți de stâncă bună. Unul din raiurile lor este muntele Salève, lângă Geneva, unde sportul acesta poartă numele de „varappe“. Muntele Salève, — un

talaz lat incremenit în marginea oraşului elveţian, dar pe teritoriul francez, — are poteci line, drumuri de fier electrice, hoteluri în vârf, dar şi coaste prăpăstioase, curios vărgate prin straturile orizontale de piatră, şi alte stâncării sălbatice, cu turnuleţe, ace şi stâlpişori. Acolo îşi deslănţueşte varappeur-ul imaginaţia. El poartă pantofi anume croiţi de pânză groasă şi cu tălpi de sfoară. Locuri pentru varappe s'ar găsi multe şi la noi, mai ales în munţii Făgăraşului. Am şi auzit de încercările de căţărare, numai în ciorapi, pe fantasticele lespezi de desubtul Negoiului, din care una poartă regretabilul nume de „Acul Cleopatrei“. Ar trebui să-i găsim un altul, de cât această poreclă pretentioasă.

Urcuşul cel mai frumos în Bucegi l-am făcut pe Dinţii Morarului. Morarul, vecinul Coştilei şi al Bucşoiului, — iar toţi trei împreună poartă podoaba stâncoasă cea mai mândră a masivului, — Morarul are o creastă fioros dinţată, şi într'o bună şi frumoasă dimineaţă plecasem, împreună cu patru tovarăşi, înzestraţi cu dichisul pentru o căţărare serioasă, adică cu frânghii. Conducătorul nostru era D-I T. Rosetti-Solescu, vestitul skior, care a învăţat în munţii elveţieni şi bavarezi teoria frânghiei. După două sau trei ceasuri de drum dela Buşteni în sus, prin păduri, pe poteci cunoscute, am intrat într'o şiştoacă verde, dreaptă pe care am botezat-o vâlcetul Ursului, pentru că am găsit urme de urs în ea, şi care ne-a dus la nişte picioruşe de plaiu spânzurate deasupra genurilor, pe tăişul urcuşului, platouri mici şi înguste, acoperite de iarbă scurtă, deasă şi înstelată cu floarea Reginei. Raiul caprelor. Nici turmele, nici florarii, cari pasc flora Bucegilor mai rău ca oile, nu se duc pe aceste locuri. Din blana lor verde răsar cei patru

Dinți sau Colți. Când te apropii de cel dintâi, ți se pare că ai dat de șira spinării ascuțită a unui colos antedeluvian, care se cabrează. La poalele sale, conducătorul nostru descolăci frânghia, și-o legă împrejurul mijlocului, apoi lăsând să atârne vre-o zece metri, mă legă pe mine și pe al treilea din „cordée“. Ceilalți doi tovarăși ne urmau nelegați. Conducătorul ne dădu poruncă să nu mișcăm, până nu ne va chema, și începem să se cațare, ușor și dibaciu, de strâmtul perete ce se ridica aproape perpendicular înaintea noastră, între prăpăstiile de patru până la cinci sute de metri adâncime ale văii Morarului și văii Bucșoiului. Pe lângă bucuria gimnastice simțeam și plăcerea să ascult de poruncile bine chibzuite și liniștite ale unui turist iscusit și de bun gust. Câteodată nu-l mai vedeam, când dispărea după vre-un colț, și atunci auziam numai, după un timp: „Inainte!“ Iar unul din tovarăși zise: „Când aud acel „Inainte“, mi se pare că sunt iarăși la Cireșoia, — doar nu voi fi scăpat acolo cu viață, ca să-mi las oasele pe Morar“. Nu și le-a lăsat, ci s'a deprins bine cu acrobaticile desfătări pe spatele uriașului ichtiozaur incremenit. Ele au ținut cam un ceas și jumătate, și fură încoronate printr'o coborîre pe peretele apusean, nostimă mai ales pentru mine, de oarece, picioarele fiindu-mi prea scurte ca să ating unele din „prises“ — ieșituri sau firide —, îmi dădeam drumul încet, pe spate, ținută de frânghie de către tovarășii de deasupra mea. Când ajunserăm toți cinci în iarba mătăsoasă dintre Dintele nostru — cel mai mare — și vecinul său, numit Degetul Roșu, căci e mult mai subțire, doar un fel de căpățână de zahăr, — primii felicitările tovarășilor, pentru că eram cea dintâi femeie care trecuse peste Dintele mare al Morarului, și propunerea să i se dea numele de „Bucura Dumbravă“.

O carte entuziastă, aproape o poemă în proză, despre cățărările în regiunile stâncoase ale munților din Savoia, Elveția, și Italia, a scris-o Italianul *Guido Rey*; ea poartă titlul de „Alpinism acrobatic“. Autorul resimte, la fiecare din numeroasele sale ascensiuni, aceeaș feciorelnică evlavie înaintea splendoarei care i se va destăinui și pe care n'o poți ajunge, de cât înfruntând primejdii, primejdii ce sunt și ele bucurii pentru o fire sănătoasă, fie ea chiar de cincizeci de ani, cum ne spune mereu Guido Rey, cu oarecare cochetărie. Alpinismul acrobatic nu caută înălțimea, ci greutăți tehnice; ceea ce-l inspiră este dragostea pentru stânci și cultul adevăratelor guri de rai, — cerdace de piatră, brâne spânzurate de pieptul muntelui, — unde tănuște doar cu vântul o floră fragedă și aleasă, — și unde vulgul, bietul vulg, de care nimeni nu are o groază mai mare de cât iubitorul de stânci, nu poate ajunge. Prin ce se manifestează vulgaritatea care ne îngrozește? Prin nepăsare față de frumusețile naturei, prin nesocotirea lor. Piciorul elefantin al vulgului nu cruță florile, el nu caută să calce cu băgare de seamă covorul viu al plantelor pietroase, iar când se așează în mijlocul lor, el își asvârle sacul, haina, bățul în toate părțile, frângând fără milă și fără pricepere tulpinele înalte și fragede ale ghințurei galbene sau ale labei ursului, ce-și desfășură roata uriașă în crăpăturile umbroase ale lespezilor. O mulțime de fotografii splendide împodobesc cartea lui Guido Rey, fotografii făcute cu simțire adâncă pentru caracterul și personalitatea munților. Iar la sfârșitul textului vedem, în dimensiuni mai mici decât celelalte vederi, un munte, pe care autorul nu l-a pomenit în descrierile sale. Dar cine nu-l cunoaște? Și, cunoscându-l, cine n'ar pricepe tă-

cuta închinare înainte-i, și rostul icoanei sale, doar a *icoanei*, după atâtea ditirambice povești despre falnicii uriași ca Marmolata, Tre Torre, Cimone della Pala, les Grépons și câți alții? Vedem în primul plan al fotografiei un profil stâncos cu un pridvoraș, de pe care un drumeț privește în zare în spre El. Nu se zărește însă decât vârful Lui, ieșind dintr'un strat de nori, vârful Lui, unic, ale cărui linii alcătuiesc semnul sacru al triumphiului: El plutește, aerian și desbrăcat de greutate prin jocul luminii, un simbol slăvit al țărilor pe granița cărora se ridică, și al tuturor drumeților iubitori de stâncă. Acu vreo patruzeci de ani, capul Său, care trecea drept inaccesibil, fu călcat pentru prima oară de vestitul Whympet, și câteva ceasuri în urmă de un Elvețian. Drama este cunoscută. De atunci mii de oameni l-au urcat, însă cu întrebuițarea unui meșteșug: se înfipseră frânghii și lanțuri în fruntea muntelui, astfel încă se poate spune, că doar cei dintâi drumeți s'au suit într'adevăr cu piciorul până la vârful acesta sfânt. Mii de oameni s'au urcat din toate părțile, săvârșind minuni de acrobație, căci toți pereții Lui sunt înfricoșați ca și tășurile între fețele piramidei. Mii de oameni s'au urcat, cu și fără simțire, sute de cărți s'au scris despre El, cu și fără pricepere a Duhului Său; s'au clădit hoteluri și adăposturi la deosebite înălțimi pe plaiuri, la poale și chiar pe umerii Săi, — și El rabdă cu mărinimie năzuințele oamenilor, asvârlind doar din când în când, câte unul în prăpastie, fără îndoială ca să-l învețe minte și ca să-i curețe sufletul în neprihănitele Săle genuni. Elvețienii se străduiesc să nu lase morții pe munți, și încearcă, împotriva tuturor greutăților, să-i scoată dintre solzii și colții de piatră, și din adâncimile ghețarilor. Unul din locurile cele dintâi care ți se arată, când ajungi la

IARNĂ LA BUȘTENI

Foto C. Tadeu

poalele Domnitorului, la Zermatt, este cimitirul celor ce s'au prăpădit la munte. Ideea nu era rea. Căci mulți oameni cu judecata necoaptă nu știu decât de frică și nu pricep măreția muntelui decât prin mijlocul primejdiei. Astfel avânturile nechibzuite se potolesc și accidentele pot fi ocolite, ceea ce cruță viața adevăraților voinici, a călăuzelor elvețiene. Cu toate acestea numărul nepregătiților care îndrăznesc să se apropie de El, este încă prea mare. Nu vorbesc numai de cei fizicește incapabili, dar mai ales de cei nepricepători cu suflul, de cei vulgari, cari nicăieri nu sunt mai puțin la locul lor decât în acele regiuni ultra aristocratice ale naturii. Chiar dacă acei vulgari s'ar urca, cu ușurință, de două ori mai sus, — să zicem în vârful muntelui Everest, — mentalitatea lor nu s'ar schimba, și ei ar duce cu sine până'n nori, urâtele lor obiceiuri. I-am văzut și auzit în cuibulețul atârnat de umărul Său, la 4000 m. înălțime, unde călăuzele mele au curățat locul de două ori în timp de două ceasuri, după ce grupurile de așa numiți turiști o tuliră la vale.

Din fericire însă duhul muntelui nu se poate pângări. Indată ce pigmeii pier dinaintea ochilor noștri, coborând pe muchia elvețiană a piramidei, — un drum spânzurat de o fantastică frumusețe — tăcerea lui te învăluie, veșnic biruitoare de rău.

Și ședeam acolo sus, lângă adăpostul lui *Solvey* — un dar făcut Elveției de către savantul Belgian, — într'o zi de toamnă călduroasă și fără nori, cum nu fusese în acele ținuturi, nici una în vara anului 1921, — ședeam și petreceam unul din ceasurile cele mai fericite dar și cele mai grele ale vieții mele. Căci — mai erau 500 de metri până'n vârful Stâncei Stâncilor, și nu puteam să'i urc; nu puteam mai ales din pricina mâinilor mele! Nedeprișă cu un astfel de urcuș, nu eram

echipată cum trebuie, mânușile mi se zdrețuiseră chiar după cel dintâi ceas de cățărare, și acum sângele era gata să țâșnească din vârful degetelor roase prin contactul cu cea mai bună stâncă din lume. Apoi aflasem că frânghia și lanțul înfipite în piatră la vreo 60 de metri supt vârf, sunt amândouă foarte groase. Cum eram să le apuc cu mâinile mele? Și câtă vreme mi-ar fi trebuit să mă suiu? Mai ales că nu făcusem niciodată o ascensiune atât de mare, așa încât se poate spune c'o făcusem dintr'odată, fără pregătire. Călăuzele elvețiene țin mult la un antrenament premergător, dacă vrei să te suiu pe piscurile cele mai înalte ale Alpilor. Mă sfătuiau cu călăuza mea „Mai cuminte ar fi fost“, îi ziceam, „să nu mă duc pe un alt munte, mai ușor de urcat, ca Breithorn-ul“, și-i arătam vârful lat și înzepezit peste drum de noi, un drum numai adâncimi: în primul plan numai vreo două mii de metri în lung, dela locul unde ședeam până la piciorul, înfipt într'un ghețar, al Stâncii Stâncilor, apoi tot atât, sau mai mult, în lat, peste acel ghețar, până la Trecătoarea lui Teodul, după care se ridică uriașul clăbucet al Breithornului.

Călăuza mea mă privia drept în ochi și-mi răspunse: „Mai bine ajungi la 400 de metri pe Cervin, decât în vârful oricărui alt munte“. Și în cuvintele sale se simțea evlavia adâncă, cu care Elvețianul se închină înaintea Stâncii Stâncilor.

Un pictor, *Alfred Gosse*, și-a închinat aproape toată munca singuratecului munte, a cărui formă este atât de izbitoare, pentru că el stă, despărțit de cercul de uriași din juru-i prin kilometri de ghețari și de văi adânci. I-a făcut portretul de sute de ori. Zic dinadins: portretul, pentru că Gosse știe să vadă și să întruchipeze *sufletul* acestui munte. L'a pictat la toate ceasurile, în toate anotimpurile, la toate vremurile: furtunos și amenin-

țator, înghețat și visător, sau aprins ca un rubin, fie la apusul soarelui, fie la răsărit, — cum l-am văzut și eu, sus, sus în cerul nocturn, pe când urcam, prin întuneric, la luminița unui felinar: o rază piezișe, pornită din focarul încă nevăzut, ajunsese fruntea colosului, care se apleca în spre soare. Darul ce-l are piatra, să se rumenească sub cel dintâi sărutat al soarelui ca și sub cel din urmă, strălucind într'un foc ce nu arde, dar al cărui colorit pălpâie ca nici o altă arătare luminoasă din atmosfera pământului, — poate în afară de cea a aurorei boreale, pe care n'am văzut-o, — acest dar face din stâncă o ființă vie, scumpă întru toate drumetului evlavios.

SINGURĂTATEA

14 Noembrie 1923

n chilia nouă nouă a noului și mult visatului nostru Han din pădurea Cocorei, duduie, cântă și pocnește focul de brad. Eu stau la o masă mică, în săliță; cu lumânarea în fața mea, la ceasul când lumina de afară nu mai ajunge ca să vezi în casă, deși tarnița muntelui Bătrâna se zărește încă deslușit prin fereastră: un lung zid negru, lin urcător în spre miază-noapte, pe un cer de argint stins. Mai deslușesc și linia pălimarului înaintea ferestrei, pentru că bradul cojit prinde cele din urmă resfrângeri ale zilei. Știu — fără s'o pot vedea de pe locul meu — că luna jumătate lucește din ce în ce mai mult, undeva, la stânga, deasupra casei.

În chilie și pe sală totul e alb, pereții văruiți, soba, paturile de fer, mesele și scaunele, policioarele și cuerele de brad. O locuință aproape neîncepută, încă curată, încă gata să primenească numai ce e bun.

Hanul s'a clădit de către întemeietorii săi cu multă dragoste pentru toți drumeții actuali și viitori cu dorința ca ei să fie fericiți la munte, cum am fost și suntem noi și azi. Oare de ce mi se strecoară în suflet un fel de părere de rău, când mă gândesc că această fermecătoare seară singuratică, hărăzită mie, va fi, neapărat, unică în felul ei? Căci sunt, azi, singurul oaspete în Hanul nostru, — în afară de gospodar, vestitul vâ-

nător de capre, Nicolae Butmăloiu, vechiu proprietar din Bușteni. Il socotesc ca o parte integrantă a Hanului și a Bucegilor, căci dragostea de munte l-a adus aci. Bine înțeles, mă gândesc cu bucurie la prieteni drumeți, vrednici ca dânsul să fie priviți drept brazi, stânci, pâraie, vulturi, capre și urși, și cu dragoste-i chem cu gândul în jurul meu. Inșă celor mai mulți turiști nu li se poate acorda încă egalitatea cu podoabele naturii.

„Atunci, de ce“, m'a întrebat odată cu vehemență Ursul cel mare al acestor plaiuri, „de ce le-ai făcut o casă, Bucuro?“

Pentrucă... nu pot să-i închid în vreo ocnă. Pentrucă avântul către munți s'a deșteptat într'adevăr; chiar tu Mare Urs, fosta-i un sol premergător al lui, și nu trebuie să ne împotrivim deșteptării unei forțe psihice. Firește că acest avânt va sufla în spre raiurile noastre și pleavă și praf, cheflii nesărați și ființe inculte lipsite de curățenia fizică și morală. De aceea tocmai suntem datori să nu părăsim pe înalții noștri prieteni de stâncă, ci să încercăm să dăm curentului nou o îndrumare bună, întocmind case de adăpost, regulamente pentru ele și biblioteci turistice, care să lumineze pe drumeți asupra datoriilor ce le au față de frumusețile naturii.

Tainica lege a firii pare a cere, ca orice propășire să fie plătită scump printr'o pierdere, o jertfă. „Ceci tuera cela“. Dragostea de munte va ucide singurătatea. Să-i cântăm deci doina, ca celei mai scumpe prietene, de care va trebui să ne despărțim. Căci prietenoasă ești tu, singurătate, pentru că ne ascunzi ,cu bunăvoință, greșelile și lipsurile noastre. Când omul este singur, el se simte mai blând, mai cumpănit, din pricină că nu întâmpină nici o împotrivire din afară. Cu alte

cuvinte: de am fi mai desăvârșiți, am fi ca însăși natura, liniștitori, însuflețitori, îndrumători de oameni. Dar nefiind stăpâni pe noi înșine, suntem lipsiți de autoritate, și cădem prada curentelor protivnice firii noastre. Atunci fugim de slăbiciunea noastră în brațele îngăduitoare ale singurătății.

Dar ce este singurătatea? Din ce elemente se alcătuiește ea? Oare pădurea și câmpia, plaiurile și culmile nu trăiesc și ele acelaș trai social ca și noi? în comunități de mii și mii de indivizi? Oare nu e și natura supusă legii nașterii și a morții, a metamorfozei? Natura naturantă nu e mai nemișcată și mai veșnică de cât omenirea. Chiar piatra viețuește, se preface, crește nu descrește, se contopește cu alte materii, dar-mite lemnul, iarba, apa, florile și animalele.

Singurătatea, pe care o simțim în mijlocul acestor ființe, nu este, deci, decât efectul deosebirii între ele și noi. Ele nu sunt oameni, și de aceea ne simțim la adăpost de semenii noștri și de noi înșine. Și numim acest adăpost singurătate.

Deosebirea între traiul naturii și traiul omenesc mai este că natura nu creiază nimic urât, pe când omul slujește tot locul, îl murdărește și-l înjosește, până nu ajunge la un înalt grad de dezvoltare, când simte nevoia curățeniei și a frumosului în juru-i. Însă proporția celor ce ajung la acest grad este mică. Și elita suferă de trivialitatea mulțimii. În natură nu există trivialitate. Ființele *inferioare* nouă, pentru că nu știu raționa și nu au liberul arbitru al faptelor lor, ne sunt însă *superioare* prin ascultarea către legile firii. Iar executarea acestor legi fiind încredințată unor puteri înalte, rezultatul este frumusețea și armonia naturii. Va mai trece multă vreme până ce-și va însuși și omenirea puterea de a se armoniza cu firea toată și cu sine însăși.

Cultivarea turismului este unul din numeroase mijloace educative de care se slujesc conducătorii noștri. Continentul cel mai înaintat în această privință este Australia. Pricepând că frumusețile naturii sunt una din cele mai mari comori hărăzite omului, guvernul australian nu le mai lasă în voia întâmplării, în voia industriei și a exploatării banale. Australia are un minister pentru turism. Frumusețea naturală e privită ca un bun obștesc de care toți trebuie să se folosească, respectându-l. Iată de ce părțile cele mai mărețe ale țării sunt oprite pentru parcuri naționale, adică grădini care aparțin națiunii întregi și pe care națiunea întreagă e datoră să le îngrijească. Astfel de parcuri au fost întemeiate până azi pe insula Tasmania, în Noua Zeelandă, în California și în Elveția. Și neobositul Președinte al Hanului Drumeților e pe cale să înzestreze România cu începutul unui parc național în jurul celui dintâi Han, din pădurea Cocorei, în Bucegi.

Parcul nostru are deocamdată o întindere de cinci pogoane și se compune, în afară de limba de pădure în mijlocul căreia s'a clădit casa de adăpost, dintr'o poiană încântătoare numită Poiana Crucii, după o cruce de lemn așezată acolo de către călugării apropiatului schit al Ialomiței. Ori din ce parte a pădurii ieși pe acest loc deschis lumina lui te primește ca un surâs pașnic. Câteva tulpini de brazi, desprinse de brâul des al codrilor, împodobesc luminișul. Iar deasupra codrilor se înalță munții din jurul văii Obârșiei, care este o continuare directă a Poenei noastre.

Am cunoscut Poiana Crucii ca o adevărată mare de flori și de ierburi înalte, plină de rouă sclipitoare, în diminețile când treceam pe acolo ca să mă scald în apa Cocorei, care o mărginește în spre obârșie. Asta era în vremea singurătății, când turmele — de oi și de

oameni — erau mai puține. Acuma valea Ialomiței e cotropită de mocani și de turiști, ai căror cai au păscut pe Poiană, până au făcut-o aproape bătătură. A tăbărit acolo, în timpul războiului, și multă soldătime, și răzorul e plin de răni negre datorite șirurilor întregi de focuri. Fermecătoarea singurătate naturală nu se mai poate întoarce pe Poiană. Dar vom îngrași locul, îi vom da pace și vom da pace și vom lăsa să răsară acolo în voie toate buruienile alpine, ba vom mai sădi și noi câte o specie la locul potrivit. Cultura va încerca să redeștepte natura. Astfel procedează evoluția. Iar când vom fi ajuns cu toții pe o treaptă superioară de dezvoltare, un nou val de frumusețe va trece peste pământ; nevoile estetice vor fi atât de mari la oameni, în cât ei nu mai vor sluți munții și câmpiile, ci vor preface chiar orașele lor în grădini. În America și în Anglia s'a și început, p'alocurea.

Atunci se va schimba poate și rostul singurătății. Drumețul îndrăgostit de armonia naturii nu va mai fi nevoit să fugă de întâlnirea cu semenii săi. Buna cuviință va fi mai răspândită decât în ziua de azi. Firile se vor potrivi mai des unele cu altele, fiind mai bine crescute întru acest scop.

Caracteristică pentru toate aceste cuvinte a fost ziua sfeștaniei Hanului Drumeților.

Era o zi tot odată îmbucurătoare și melancolică, Îmbucurătoare pentru că ne vedeam visul cu ochii — casa noastră frumoasă în munți, — și melancolică, pentru că întâmplările dovediseră tocmai atunci, cât de puțin drumețimea obișnuită e vrednică și de munți și de astfel de case. Mai primisem multe plângeri și dela călugări, despre sălbaticile purtări ce le-au îndurat toată vara din partea așa numiților turiști. De mult umblă printre părinței proorociirea, că schitul Peșterei se va desființa „copleșit de „veac“.

Ursul cel mare se retrăsese, scârbit, în chiliuța sa, la mănăstirea veche. Noi ceștilalți ședeam la cină, într'o odăiță a schitului nou, — Hanul nu se putea încă locui, — și vorbeam de îndoita datorie de a înlesni și de a îndrepta drumeția, când auzirăm, de pe pridvor, un glas prietenos: „Unde ești, Bucuro?“ și îndată se ivi pe prag, o întruchipare simpatică, cu un felinar aprins. Era chiar Marele Urs, care semăna acuma cu Regele Gnomilor. El zise: „E atât de frumos dincolo la mine, cu luna plină, încât nu pot să rămâi singur. Veniți și voi“.

— Ciudată fire omenească! Așa e cu singurătatea? întâi o cauți, și apoi vrei s'o împărtășești?

„Și să-l auziți pe Ieronim cântând“, mai zise Regele.

Ieronim era fostul stariț care fusese nevoit să se retragă dela o slujbă, pentru că înebunise; o fire frustă și fanatică, unul care a iubit schitul Ialomiței cu foc. Când nu-l apucau furiile, trăia liniștit și retras în căsuța sa înăuntrul peșterii.

Regele Gnomilor mergea înaintea noastră, cu felinarul, căci ne coboram prin cheița întunecoasă și strâmtă, care duce la valea Ialomiței; apoi trecurăm podul. Acuma nu mai era nevoie de felinar; luna plină scâldea totul în valuri de argint. Suirăm potecuța stâncoasă în spre Peșteră, intrarăm subt boltă și ne desfătarăm pentru a nu știu câta oară la priveliștea curții interioare, cu bisericuța albă pe adâncimea neagră a Peșterii, sorbind liniștea și frumusețea piticeii clădiri. De odată o umbră trecu și ieși prin poarta scundă a mănăstirii. Regele Gnomilor ne șopti: „Veniți afară. Ieronim are să cânte“. Ieșirăm și noi, ca umbrele, ne așezarăm pe banca dinaintea casei, unde nu lumina luna, și tăcurăm mâlc. Ieronim stătea rezemat de gard, în bătaia razelor. Și pe când apa sonoră din fundul văei

îi ținea isonul, fostul stariț cânta, cu un glas potolit, cum se cânta la biserică, psalmii cei de luptă. Dar, deși abia răsuflam, trebuie să ne fi simțit, și, vroind să fie mai singur cu Dumnezeuul său, așa cum îl înțelegea el, starițul trecu într'o grădiniță, subt ferestrele chiliilor, la poalele unui perete de stâncă orbitor de alb. Acolo el păși, ca în altar, cu pași măsurăți, și zise înainte plângerile mânioase ale lui David. Era într'adevăr icoana singurătății. Cu multe tâlcuri. Și cu linii atât de simple: o siluetă neagră pe fața lucitoare a stâncii. Și în juru-i, în jurul acestui biet om bolnav și neștiutor, dar care o viață întreagă încercase să se armonizeze cu firea, atmosfera curată și îmbălsămată a munților. Puține zile după ce ținu această slujbă măreață, Ieronim a murit. Cu el s'a stins, cel puțin în Bucegi, cea din urmă figură a pusnicului. O figură aspră, vrăjmașă și lumii și sieși, — pusnicul simte adânc povara păcatelor sale, — o figură medievală, croită după tipicul creștin primitiv. Fără îndoială ea nu va dispărea cu desăvârșire din omenire încă multă vreme, dăinuind în fundul inimii multora, chiar subt o aparență de socialitate.

Pentru că din când în când toți avem nevoie de o pusnicie.

CUPRINSUL

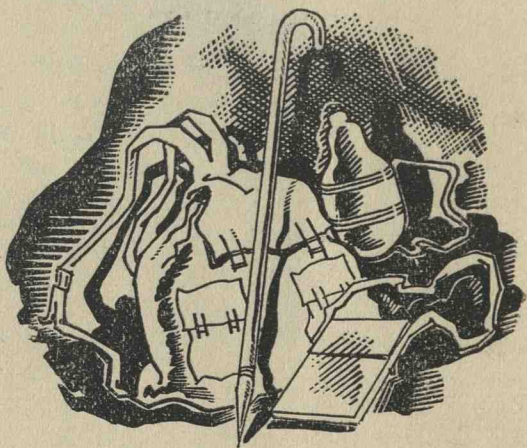
	<u>Pagina</u>
Prefață de <i>Em. Bucuța</i>	3
Închinare	11
Plecarea	13
Tovarășii	15
Hainele și dichisul drumețului	17
Hrana	19
Economia forțelor	21
Întrebările	24
Cuviința	26
Conversația	29
Focul	31
Stănele	37
Florile	39
Anotimpurile	53
Apărarea munților	62
Duhul munților	65
Stâncile	84
Singurătatea	92

Institutul Pedagogic de 3 ani Buc.

BIBLIOTECA

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
1937

Tipărit în atelierele S. A. R. «Cartea Românească»
din București B-dul Regele Carol I, Nr. 3, Reg. Co-
merțului Nr. 311/931 Soc. Ilfov, în luna Mai 1943.